

ČASOPIS SPOLEČNOSTI PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ ČESKÝCH

V PRAZE.

Časopis vydáván jest pouze členům Společnosti a to zdarma. — Expedice jest na Král. Vinohradech, Čelakovského sady, č. 432.

Číslo 1.

Vydáno v březnu 1894.

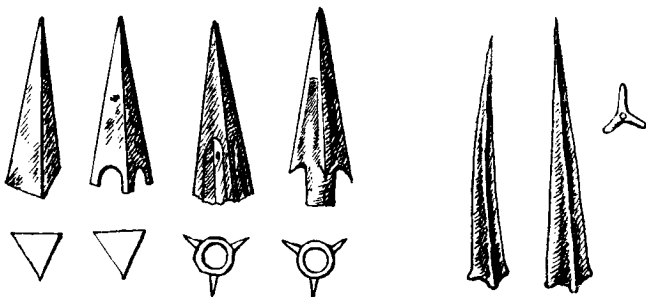
Ročník II.

Archaeologické miscelly.

Píše Dr. J. Matiegka.

I. O trojhranných hrotech šípových.

Podávám zde vyobrazení čtyř šípů bronzových ze „skythických hrobů“ ruských, které mi přivezl p Dr. L. Niederle ze své cesty po Rusku v r. 1893., a připojuji několik poznámek, abych vysvětlil původ jich neobvyklého tvaru. Takové hroty se nacházejí nejčastěji v jižním

1. Bronzové hroty šípové ze skythických hrobů ruských.

2. Kůstky rybí.

Rusku, poblíže Černého moře, vyskytují se však též, pokud víme, jednak ve vnitřním Rusku, jednak i ve střední Evropě, vždy arci řidčeji a řidčeji. F. Luschan (Mitth. der Anth. Ges Wien 1879. VIII. 89.) stanoví jich rozšíření mimo Rusko na Uhry, Korutany, Horní Rakousy, Bavorsy (snad spíše Solnohrady a Moravu). Některé jsou opatřeny dirkou, sloužící nejspíše k zadržení jedu.¹⁾

Náhodou při jídle ryby jsem pozoroval, že jedna kůstka kostry rybí vykazuje zcela podobný tvar trojhranný jako zmíněné hroty bronzové, a to kůstka, o níž se opírá první paprsek ploutve řitní ²⁾ Kůstka ta bývá na př. u jistých druhů ryb (obr. 2.) rovná, pěkně trojhranná,

¹⁾ Český Lid II. 472, 473.

²⁾ Někdy též druhá kůstka podpěrná.

velmi špičatá; všechny tři hrany vyčnívají dosti stejnoměrně, jak průřez ukazuje; středem běží slabý kanálek výživný. Přihlížeje k tomu, že původně vůbec místo hrotů šípových užíváno bylo špičatých kůstek a třísek z kostí (Český Lid II. 334.), a později kovové nástroje napodobeny byly dle původních nástrojů kostěných a kamenných, soudím, že tato kůstka rybí prvotně byla též hrotem šípovým, skutečnou zbraní, k čemuž se také dobře hodila, a že konečně sloužila za vzor potomním, trojhranným hrotům bronzovým. Kanálek výživný byl pak ovšem ve větších rozměrech napodoben, aby se dal nasaditi, a konečně byla někdy i zvláštní tulejka přidána.

Kůstky tyto jsou u našich ryb, jichž tělo jest vysoké a ploché, delší a tedy poměrně útlejší než ony hroty bronzové; nevím, zdali u některých druhů ryb (zvláště mořských) jsou kratší a širší, avšak to, trvám, by nerozhodovalo.

Pro můj výklad svědčí i ta okolnost, že se zde patrně jedná o šípy národu rybářstvím se živícího a na Černém moři usedlého. Od tamtud byly týmž národem podél velikých řek hlouběji do Ruska, po Dunaji a jeho přítocích do Uher, Korutan, Moravy, Rakous a Bavor roztroušeny.

(Pokračování.)

Pradlenky.

Zvěst o malých lidech z Pošumaví.¹⁾

Vypravuje *Adolf Heyduk*.

Bylo po otavách; luka probíhal ručí, hojně olšovým ovitý potok, a narážel drobnými vlnami do kamene, jenž se mu vzdorně na přechod do cesty postavil, jako dítě, když v hněvu rukama tleská. Pasáci výrostkové popásali malý horský brav a sedíce na nízkém, široce rozložitém balvanu kraj louky, vypravovali si staré i nové pohádky. Slunce zvolna se klonilo; na rozloučenou hladilo zlatou rukou smělé tváře dětí i skalnatá hor temena, a líbajíc na dobrou noc rozložené luhy i nivy, snášelo se veliké a rudé za lesnaté hory. Pod olšemi počalo se tmít. Pojednou, kde se vzalo tu se vzalo, objevilo se na břehu bystřiny hejno maličkých děvčátek, ne větších než velké dětské panenky; měly vyhrnuté ručky a bílé jejich sukničky byly podkasány. Zpívaly a smály se, perouce pilně v pěnách šumné bystřiny rozmanité, ale titěrné prádélko, jež na větve olší k sušení rozvěšovaly nebo na požatá luka pokládaly, nedbajíc udivených podál pasáků. Vsetečnější hoši chtěli na pradlenky pohlédnouti hezky z blízka, ale polekané dělnice strhaly rychle prádélko a hup do vody. Jak se zjevily, tak se ztratily, jenom se za nimi voda zavřela. Když hoši domů přihnali a domácím vypravovali, co viděli, smáli se domácí a pravili: „To

¹⁾ Neosmělující se měniti co v práci slovného p. spisovatele, ponecháváme úplně vypravovatelský tón jeho, byť i nezvyklý v listě odborném. *Red.*

byly pradlenky; chytněte si nějakou!“ Hm, ono se to pěkně řekne: chytte si nějakou, ale jak, když se ztratí, dřív nežli se jim přiblížíš. Tak bylo i druhého dne; pradlenky máchaly a praly své prádélko znova, nežli se však hoši k nim přihradli, zmizely. Jeden z pasáků, veselý hoch černohlavý, té noci dlouho nemohl usnouti, stále přemýšlel a vymýšlel, jak by některou z pradlenek polapil; líbily se mu tuze. I napadla mu zvláštní lešť. „Maličky jsou,“ pravil sám k sobě, „drobounky, což, políčím na ně jako se líčí na koroptvice nebo na kvíčaly: oka! žíněná oka! Záhy vstal, aby učinil, jak si usmyslil. Pletl oka a třetího dne, když kamarádi hnali jinam, nalíčil žíně do olší a čekal, co se bude dít. Nečekal dlouho; pradlenky přiběhly a zpívající, jaly se práti, hochem však vyplašeny utíkaly na všechny strany a zmizely. Jen jedná neprchla, nemohla uniknouti, byla chycena. Lstivé žíně opletly jí ruce i nohy. Hoch radostí zavýskal. Ach, jak byla hezká, drobounká a milá! Když ji bral do náručí, nebála se ho ani dosti málo, ale smála se naň a temné oči jí jenjen hrály. Živůtek měla jako kment a krátkou kytličku vykasanou do polovic lýtek. Pěkně, jako len měkké vlasy sčesaný byly na zad a přikrývaly ji jako zlatý pláštík, a bílé ručky byly hebounké jako tlapky mladého kotěte. Když ji hoch v náručí domů odnášel, byla všechna udivena jako růže, když za rána z poupěte na svět vyskočí; jako mladá srnka, když ponejprv z lesa na luh vyběhne. Nebránila se, jen zas a zas se smála a cuchala uvolněnou rukou kudrny smělého pasáka. Hoch dal se do skoku k chalupě a posadil pradlenku v sni na lavici. — Byla veselá i přes to, že nožky v poutech vázly, a když ji ok zbavili, byla ještě veselejší. Rozhlédla se po světnici a čelo se jí rázem skabonilo; nebyloť posud nikde uklidu. Hap, jako když ptáček skočí, byla skokem s lavice, vyhrnula si bílé rukávky ještě výše, zastrčila podkasané sukénky za pas při levém boku a dala se do práce. Všeho byla dbalá. Když zametla světnici, umývala nářadí, čistila okna, utírala stůl i lavičky, vysmýčela polici, vyšploumala džbán i čerpáčky, vůbec pracovala až do noci, že byla podívaná, a při tom stále si zpívala jako pěnička. Teprve když slunce zapadalo, ustávala, a když posledními šípy střelilo do maličkých oken chalupy, trhla sebou, jakoby také jí některá z těch zlatých střel do srdéčka byla zaletěla. Byla nepokojná; spustila sukénky i rukávky, odhřnula do čela se deroucí plavé vlásky a vzdychla si z hluboka. Domáci zatím poklízeli dvůr a chlív. Hoch seděl na lavici u kamen, děláje, jakoby spal, ale nespál; sledoval pradlenku ustavičně; stále po oku se na ni díval. — Sotva že se přitmělo, zaklepal někdo zvenku na okénko, jímž mladý javor za humny do světnice se díval. Útlá opálená ruka přidržela se okeničky, a maličká červenou karkulkou pokrytá hlava snědých lící a lesknoucích se očí zjevila se u okna. Cupity cup — hned byla pradlenka u ní. Přidržela se v oknech přičlíku a položila vně hlavičku v táž místa, na nichž ležela malá hlava tajemného zvědavce. Mužik to byl, a hned spolu důvěrně hovořili a smáli se, a on jí pravil, aby ničeho nevyzrazovala z jejich tajemství; měli se k sobě jako bratr a sestra. Když měsíček na nebi vždy víc a více se bělal a jasněl, a staří z poklidu dobytka do světnice vrátiti

se měli, tu pradlenka netrpělivě ku dveřím světnice se ohlížela, kývajíc mužíkovi, aby odešel, což se také stalo. Večer, když pojedli černého chleba a teplého mléka, dal se hospodář do správy náradí, hospodyně do předení a pradlenka s hochem do draní peří. Než ulehli, měla pradlenka desetkrát tolik nadráno nežli hoch, jenž udiven ani očí s ní nepouštěl. — Tak to šlo stále. Hospodyně byla ráda, že dostala takovou řádnou a veselou dělnici, jež se vším se spokojila a na šatu ani nitky nepotrhala. — Tu přitoulala se do hor zima. Na lukách bylo plno růžových naháčů, velikých i svěžích; to věstilo tuhé mrazy. Hospodář i hospodyně jednali na zimu rozmanitý šat a také na pradlenku si vzpomněli, ale nevěděli hned, čeho by nejvíce potřebovala. „Střevíčky jí kupte,“ řekl hoch, „ty potřebuje, nemá žádných, chodí posud bosa, ozebe nám; střevíčky jí kupte!“ „Myslíš, muži?“ řekla hospodyně k hospodáři s tázavým zrakem. „Pro mne a za mne, dělej, jak rozumíš,“ řekl hospodář. „Tak jí koupíme střevíčky,“ pravila zase hospodyně. „Ano, ano, střevíčky,“ pravil hoch pln radosti, „střevíčky na šoupavo, ale kytličku potřebuje taky!“ „Ba taky,“ děla zase matka, „ale jakou?“ „Jakou?“ šeptal hoch matce tajemně do ucha, „víte, hezkou, takovou květovanou.“ „No tak tedy, koupíme střevíčky i kytličku!“ „A což kožíšek ne?“ ptal se zase hoch a hleděl tázavě na matku, a matka zase tázavě na otce. Starý poškrábal se za uchem, sklopil hlavu a po krátkém váhání svolil i k tomu. „Ano, i kožíšek jí koupíme, pěkný kožíšek s bílým beránkem, všechno jí koupíme, však ono se nám to vyplatí.“ Hoch si radostí poskočil; měl pradlenku rád, tuze rád, ale tajil toho, neřekl jí to. Často se na ni zadíval jako na šípkový keř, když se na něm na sta poupat rozvíjí a v jeho nádrech z hrdélka mladé pěničky jaro se ozývá.

Ohtěli vzít pradlence míru, aby věděli na trhu, podle čeho se mají řídit, ale všechno domlouvání a namáhání bylo marno; nesvolila tomu, ztratila se vždycky jako křepelka v setí. „Počkej,“ řekla žena mužovi, „překvapíme ji, vím, jak na to,“ a posypala večer potají zemi chlebovou moukou. Pradlenka netušila, co se za jejími zády kulo; nevěděla, že hospodyně změřila šlěpějky a dala šít střevíčky podle míry a kytličky podle oka. „Ta se podíví, ta bude mít radost!“ řekla hospodyně hospodáři a hochovi, a všickni usmívali se spokojeně. Dobrá! Kytlice a kožíšek byly připraveny, střevíčky byly hotovy; švec nedělal jaktěživ menších, leda pro velkou pannu malé dcerušky lesníkovy. „Ty jí budou, jakoby ulil,“ pravili všickni. — V neděli přede dnem, ještě na úsvitě, když drobná dělnice líčka a šiji, ruce a nohy umývala, položila hospodyně zimní dárky pradlenčiny na lavičku u kamen, kde pradlenka sedávala, aby jí, hned jak přijde, do oka padly. Všickni čekali, co se bude dít, jak bude pradlenka překvapena, jak bude tleskat rukama a jak jí budou samou radostí oči hrát. Hoch těšil se nejvíce; stál v koutku u police, ale stále vykukoval, jde-li již. Leč sklamali se všickni; pradlenka se neradovala, netleskala ručkama, oči jí radostí nehrály. Sklonila hlavu, až se jí plavozlaté vlásky přes oči linuly jako pramen bystřiny, když jí zapadající slunce dává s Pánem-bohem. Slzy jí vyhrkly do veselých ondy očí, lomila rukama, plakala

a nebyla k upokojení. Nevěděli proč; ptali se, mlčela a jen plakala. Hoch pln úzkosti, plakal s ní. Darmo ji těšili, darmo jí domlouvali; nic naplat, neupokojila se. „Co jsem z lásky dělala k vašemu hochu, chtěli jste mi zaplatit,“ řekla konečně, a spouštěla podkasanou sukničku s levého boku a svíjela vyhrnuté rukávky s bílých ramének, pak se sbírala dary a kráčela zvolna ze síně. „Uschová si to, rozmyslíla se,“ řekla žena muži, ale nedobře jim sedlo. Hoch chtěl ji těšit a vyšel za ní, ale jak se podivil! Pradlenka nesouc dárky na ruce, ubíhala s pláčem přes luka rychle, jako labuťka, pomáhající si nedorostlými křídly, zrovna letmo, takže ani rosy s trávy nestrásala a naháčů k zemi neskláněla; bílá sukénka a zlaté vlasy v dálce jen se míhaly. Hoch jako zděšený běžel za ní; volal, prosil, plakal, ale marně; nebyla k uprošení, jen jednou ohlédla se plaše, dlouze a smutně po ubohém soudruhovi, aby mu navždy dala s Bohem. Běžela k olším, kde se byla ondy do ok chytla, zatleskala třikrát v maličké dlaně, až se hochovi srdce zatřásl. Nad vodou objevila se smědá hlava s červenou čapkou; bratr chytil sestru do náručí a oba ztratili se v temnu listí. Voda zašplounala, olše zašuměly; pradlenka zmizela. Od té doby nebylo jí k spatření. Dlouho díval se uplakaný hoch do prohlubně potoční, objeví-li se pradlenka znova na povrchu siné vody; čekal do noci, ale čekal nadarmo. Teprve když ho matka mocí domů přivedla, utišil se, ale jen na oko; malé srdce jeho nebylo již k utišení. Bloudil jako bez ducha po polích i lesích; vstává lehaje myslil na pradlenku, domluva ani tresty nepomáhaly. Chřádnul, vadnul, a schnul dříve času, a když vrby pučely a kočičky se bělaly na žlutavém jejich proutí, když olše splítaly si do vlasů drobné jehnědy: své zlaté náušnice, stával celé dny u tůně pod olšemi, kde ondy pradlenky právaly a kde družka jeho lapena na vždy mu zmizela. Pískal dojemně na píšťalku, volal ji, vzdychal, ale vše nadarmo, neobjevila se ani ona ani její družky — žádná, žádná! Nikdo jich od té doby nespatriil. — Pasáček zbledl nad sním; chřádnul, mřel jako v jaře nalomená větev třešňová: nejdříve opadá květ, pak list, a pak uschne snítka sama, a když smavá vesna zlatými prsty vrcholků stromů se dotýká a vše, co spalo, k životu se budí, snítka nepučí, nekveté, uschla před časem. —

Pohřebiště veleslavinské.

Popisuje Jos. A. Jíra.

Bohaté toto naleziště, tak blízko Prahy a známé sběratelům již přes 20 let, neprávem posud nazývané vokovickým, nevydávalo již několik let žádné „úrody“, až v r. 1893. objeveny hroby, z nichž bohužel jediný podařilo se mi otevřít, z ostatních však jen kořist mohl jsem zachrániti; bytť vždy rozmeteny, než jsem přišel, a to proto, že hlína kope se v zimě, kdy bývá země až na metr zamrzlá a dělníci si usnadňují práci „porážkami“. Podkopají totiž stěnu a

opodál od kraje tlukou do země klíny, až se tato celá sřítí. Tím se nezřídka hrob přerve, obsah se nárazem rozdrťí a zbude směsice troskek. Nezdar zaviněn též tím, že lid, pracující tu již léta, špatně byl vychován některými sběrateli dřívějšími, kteří se sháněli jen po kořisti, nedbajíce však hrobu, kostry ani okolností při nálezu. Z dalších vykopanin vybírali si za drahý peníz jen to, čeho posud neměli ve sbírkách. Proto divili se dělníci mé žádosti, aby se hrobů nedotýkali před mým příchodem; slíbil jsem odměnu za pouhé oznámení nálezu i za vydobyté starožitnosti zvláště. Ale sliby zapomenuty, jakmile hrob objeven. Vrhli se tam a strhali s kostry náramky a jiné ozdoby, takže jsem zastal jen hromádku otlučených kostí, z lebky pak něco střepů a zubů, a kořist kovovou pravidelně přelámanou, ač byv povolán, ihned jsem přišel. Když pak jsem se vyptal na obsah hrobový a kupoval vše do střípečku, kořistili z toho, žádajíce přemrštěnější ceny než vetešníci.

Roku 1892. nebyly mé vycházky do Veleslavína šťastny. Dne 27. listopadu získal jsem část parohu diluvialního, na konci přifíznutého; 3. prosince střepiny veliké hrubé nádoby do červena vypálené. prsty žlábkované, a 22. prosince zachytil jsem část bronzové jehlice (?). Vše nalezeno ve skopané hlíně.

Roku 1893. po vánocích zajel jsem si do Veleslavína, kdež jsem se dověděl od svého jednatele Livory o nově nalezeném hrobě v poražené hlíně; vyvalil se odtamtud totiž železný meč (tab. I. č. 1a, b, c) a kosti, z druhé porážky pak nádoba (tab. I. č. 41). Spolu mi odevzdal kosti z onoho hrobu. Meč s nádobou prodán zatím panu MUDru Klusáčkovi na Strahově, který mi však laskavě na moji žádost vše přenechal, začež jemu tuto děkuji.

Dne 7. února koupil jsem malý náramek (tab. I. č. 5), nalezený prý před několika týdny v hrobečku kotlovitém (hrob č. I.) v hromádce kůstek; ale z řeči dělníkovy nevyzvěděl jsem již nic bližšího o hrobě.

Dne 18. února upozornil mne opět Livora na hrob (č. IV.). Nálezce prodal mi 4 náramky, kolečko a kroužek, vše z bronzu, kosti lidské a střepinu při nich nalezenou. Týž mi vypravoval, že as před pěti týdny při porážce vyvalil se mu veliký balvan úplně promrzlý, který si nechal, až rozmrzne, aby měl snadnější práci. K rozkopání jeho přikročil 15. téhož měsíce, a tu se mu objevily náramky. Kopal tedy opatrněji, až vybral celý nález. Kostí bylo v něm málo, lebka žádná (?).

Dne 24. března koupil jsem střepiny, roh na konci v háček seříznutý a kůstky z jámy popelovité ve stěně blíže silnice vedoucí do Liboce. Vše spadlo s porážkou. Jinou zprávu obdržel jsem od téhož Livory dne 30. března, ale již před tím, jak jsem doslechl, uhodilo se na několik hrobů, a to 29. března na hrob č. IV., dne 30. t. m. as 1 m. j. v. hrob č. V., od tohoto 6 m. východně hrob č. VI. a vedle téhož 1'80 cm. na v. hrob č. VII. Věci z hrobů IV. a V. všechny jsem koupil, z ostatních pak nabízel mi jeden dělník tyto ke koupi: z hrobu VI. rozdrčenou lebku, kosti bez kloubů a

zlomenou sponu a z hrobu VII. pravou polovicí svrchní části lebeční, ale žádal za vše tak velikou odměnu, že jsem se zhrozil. Neshodli jsme se, než doufal jsem, že druhého dne mi celý nález jistě prodá. Sklamal jsem se však, neboť lebku a kosti z hrobu VII. (které si dříve tak vysoko cenil) zahodil, sponu prodal p. Čihákovi, mistru cihelny a lebku z hrobu VI. p. Ševčíkovi, holiči v Břevnově. Obé jsem však obdržel a to dne 9. května sponu, kterou mi přenechal p. V. Vaněček, řídící učitel ve Vokovicích,¹⁾ s laskavým svolením p. Čihákovým. Lebku jsem dostal výměnou od p. Ševčíka, ale přes půl dne jsem ji lepil, než se mohla měřit. Ještě 18. téhož měsíce pokračoval jsem v kopání, rovněž bez úspěchu, jako dne 9. května.

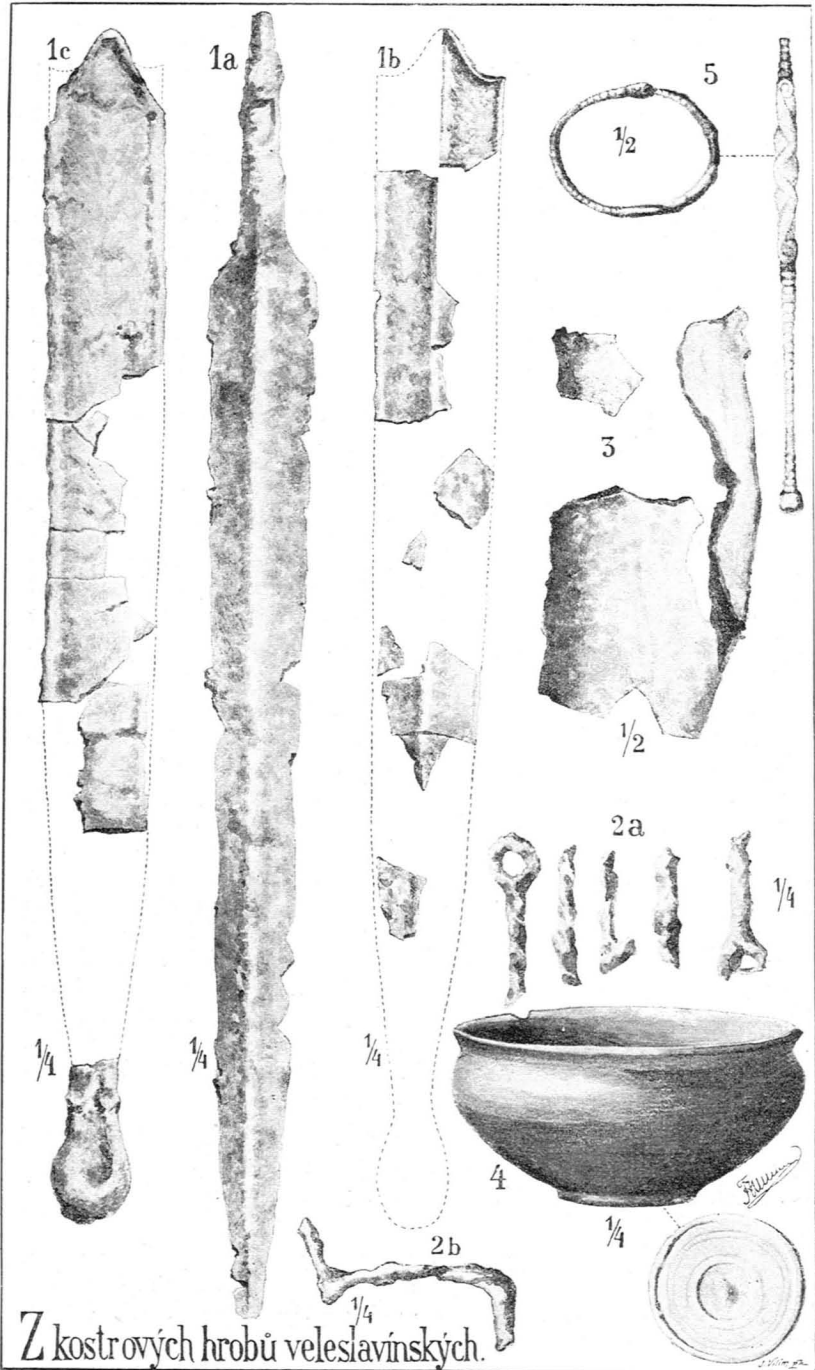
Dne 8. července dostal jsem se na pozvání páně Vaněčkovo do cihelny, kdež jsem obdržel od dělníků 2 kolečka bronzová (tab. II. č. 11 a 12), nalezená prý ve vyvezené hlíně z hrobu IV. Mimo to získal jsem přelomený a zmáčknutý náramek zlatý, vytržený prý z hlíny, když již na cihlu formována byla. Jeden z dělníků zlomil náramek při narovnávání. Jak mi jiný dělník dotvrdil, nalezen náramek ten již za poslední mé návštěvy 18. května a uložen prý ku bramborám, aby se na něm měděnka usadila. Ale nechytala prý se. Povázíme-li, že hlína na hromadu odvezená před upotřebením na cihly mísí se, (kropí), šlape, ve vrstvách se řeže a pak teprve odváží se na stůl, kde do forem se tlačí, a teprve ve formě této náhodou při urovnávání povrchu cihly náramek zmíněný byl nalezen, namane se otázka, kolik asi menších předmětů, byť i nebyly právě ze zlata, z týchž hrobů za necelé dva měsíce bylo vyvezeno a v cihlách nebo jinak navždy ztraceno.

Další nález učiněn byl až 22. prosince Pan Vaněček telegraficky povolal mne na naleziště, kamž jsem se dostavil hned příštího dne ráno; s ním a s p. Čihákem ohledal jsem místo, kde ve stěně asi 1 m pod povrchem vyčnívaly konce kostí stehenních. Dolejší části nohou strženy porážkou. Dal jsem odkryti jen svrchní hlínu a po té jali jsme se s p. Vaněčkem odkrývatí hlavu a pak ostatek kostry, což nás přes poledne zdrželo, ale přece jen uspokojilo. Bylť to první hrob, který se nám podařilo vlastnoručně otevřítí. Milerád připomínám, že přítel můj pan E. Sichrava bez meškání přijel fotografovati, tento hrob, začož mu zde srdečně děkuji. Lebku oblil jsem sádrou aby se při přenášení nerozpadla. Pod prsty levé ruky ukázaly se kousky železa, z kterých se pomocníku mému (schválně svěřil jsem to laikovi) podařilo sestaviti fibuli. To byla poslední má kořist v roce 1893

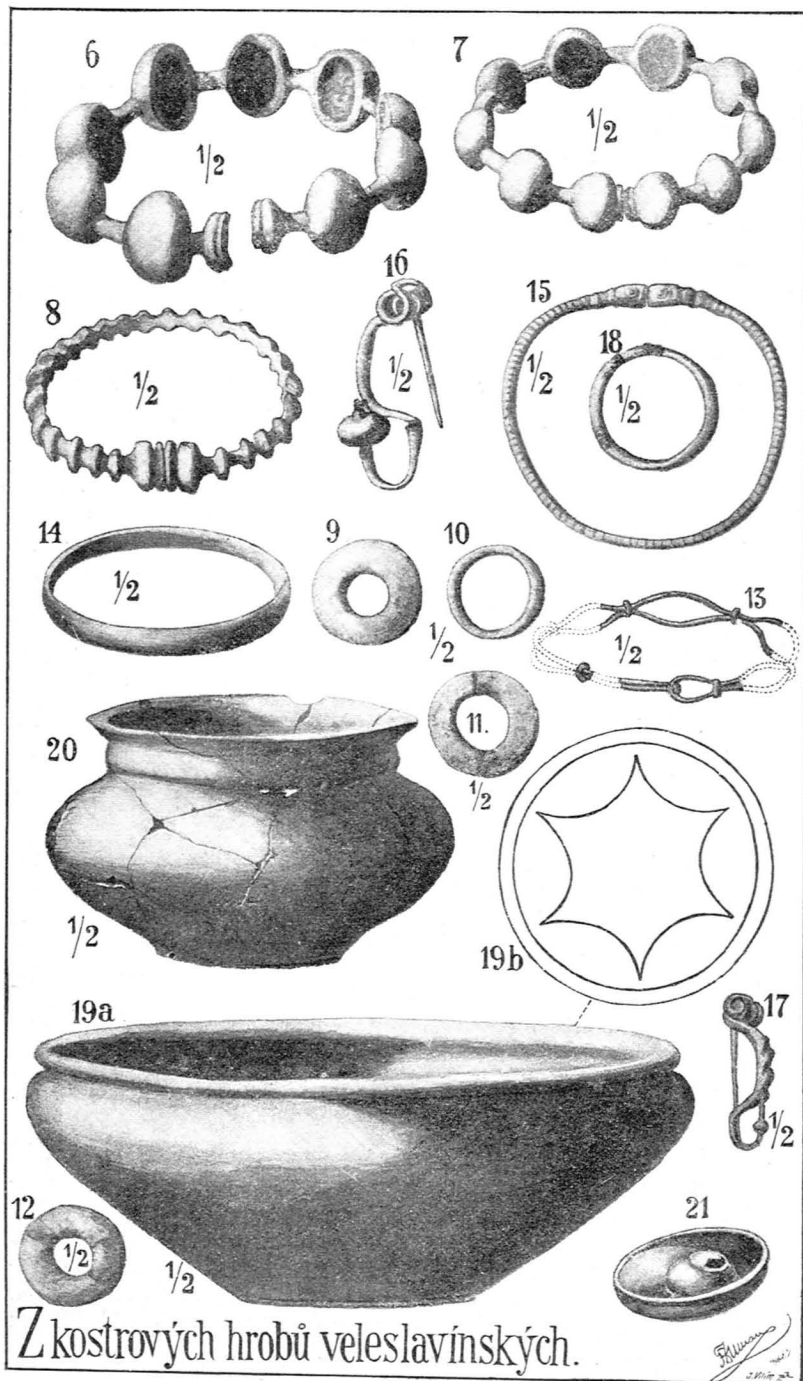
Letos 21. ledna přinesl mi otec Livorův meč, hrot oštěpu a náramek, nalezené prý v hrobě. Popisuje mi polohu kostry, výslovně podotknul, že ležela v jiném směru než poslední mnou odkrytá.

¹⁾ Seznámil jsem se s ním na nalezišti samém. Jemu jsem zavázán největšími díky za obětavou pomoc při nálezech dalších. On mi též vymohl dovození u říditele cihelny p. Bergra k dalšímu kopání a získal pro mne ochotného p. Čiháka.

Tab. I.

Tab. II.

Z kostrových hrobů veleslavínských.

Popis hrobů.

Po tomto úvodě chci přikročiti ke hrobům samým, které dlužno klásti do doby těnské. V *hrobě č. I.* tvaru prý kotlovitého — dle náramku nejspíše dětském — byla hromádka kústek s bronzovým náramkem (tab. I. č. 5.), poněkud sploštělým, světlosti 3×4 . Od středu (původního) se sūžuje, ke hlavicím pak opět mírně se rozšiřuje. Vnitřní plocha je zcela hladká, vnější zdobená. Střední ozdoba náramku tvoří 3 rovnostranné trojúhelníky: půdice dvou krajních jsou rovnoběžné s jednou stranou náramku a prostřední trojúhelník stojí půdici svou na druhé hraně náramku. Mezi nimi proplétají se 4 esovité rozviliny, takže vždy konce dvou stýkají se u vrcholových úhlů trojúhelníků. Krajiní ozdoby trojúhelníků se nedotýkající jsou na koncích spirálovitě stočeny. Od spiral ke krajům ozdoben jest náramek 29 rýžkami a zakončen sploštělou hlavicí, která končí vyhloubenou destičkou. Na každé straně hlavice jsou očka (spirály snad, které tvořily konce esovité ozdoby na svrchní straně hlavice. Hlavice a rýhování jsou v jedné třetině na povrchu častým užíváním silně otřelé; patrně užito velkého a opotřebovaného náramku, když byl zlomen pro dítě. Strana druhá i s hlavicí v šesté rýze ulomena, náramek pak sevřen tak, že mohl zdobiti jen dětskou ručku.

Ani při *hrobě II.* nedala se poloha kostry zjistiti (zachovány jen prostřední části pravé a levé kosti stehenní a pravé holenní; jsou barvy bílé). Zajímavý jsou však milodary odtud vydobyté: meč železný (tab. I. č. 1a), 58 cm., s jílcem 69·5 cm. dlouhý, šířky 5·2 cm., dvojbřítý, s žebrem uprostřed obou stran. Asi ve $\frac{2}{3}$ své délky úží se mírně v hrot. Jilec opatřen byl původně rukojetí ze sloni. Železná pochva (tab. I. č. 1b, 1c) končí nahoře při rukojeti výkrojem zvoncovitým, podél celého okraje pak ozdobena jest na obou stranách rýhou, na lici (?) straně žebrem táhnoucím se středem. Konec pochvy v podobě průřezu slzy jest okován silným prutem, v který přechází rýha na pokraji pochvy.

O zlomcích železných, zobrazených na tab. I. pod č. 2a, 2b, těžko rozhodnouti, jsou-li to články řetězu, na kterém byl snad meč zavěšen, anebo zbytky udidla koňského. Článek povstal ohnutím silného drátu (prutu) as 13 cm. dlouhého v kruh, který zmáčknutím protáhl se v podlouhlé oko; to pak dvěma tyčemi, zasazenými do obou konců krouceno, až se celý drát stočil v šroub a jen konce jeho, kde tyčky byly prostrčeny, tvořily poutka ke připnutí dalších a podobně zrobených článků.

Stejně záhadné jsou železné pozůstatky (tab. I. č. 3.) v podobě člunku s uťatými konci, s nýtkem v každém rohu a se stopami bukového dřeva na vnitřní straně. Snad jest to část štítu (?).

Nádoba z tohoto hrobu (tab. I. č. 4.) jest 8 cm. vysoká, tvaru šálkovitého, na kruhu točená, barvy černé, na odřených místech tmavohnědá. V největší baňatosti má 18·1 cm. Dno s průměrem 8·3 cm. má při kraji vystouplou pásku 3 mm. silnou a uprostřed dutinu v podobě kulaté (průměr 3·1 cm., hloubka 0·2 cm.).

Také poloha kostry ve *III. hrobě* zůstala nám neznáma a zbylo z ní: z pravé ruky dolejší část kosti vřetenné (radius), značně patinovaná, velmi silná — místo processu styloid radii jest konkavita, jamka kloubová jest rozdvojena, takže kost člunková byla dvojdílná. Z levé ruky zjištěna hořejší a dolejší část levé kosti loketní (ulna) a hořejší část kosti vřetenní (radius), vše patinováno od náramku. Z nohou zachovány části kostí stehenních, střed pravé holeně (tibia) a lýtkové kosti (fibula), obě na dolejší části patinovány. Prostřední část levé holeně, rovněž patinované, jest poslední zbytek. Kosti jsou hnědé. Při nich vyskytly se 2 náramky veliké, puklicovité, stejného tvaru (jeden na tab. II. č. 6.), byly noseny na nohou. Jsou z 0·7 cm. silného drátu s devíti poněkud sploštělými a dutými polokoulemi průměru 1·5—2·4 cm., světlosti 0·8—2 cm. Polokoule ty jsou vyplněny černou a pevnou hmotou.¹⁾ Hlavice náramků tvoří též 2 duté polokoule, menší předešlých (výška 1·6 cm.), kolmo uprostřed seříznuté, s rýhou kol okraje. Patina místy slabá, místy drsná. Jeden z náramků je zlomen; lom však je starý, jak ukazuje patina. Podobný, ale menší, o 10 plných polokouličkách, který zdobíval ruku, spatrujeme na tab. II. č. 7. Hlavice tvoří polokouličky 1. a 10., opatřené na stranách k sobě obrácených destičkou 0·2 cm. silnou a 1 cm. vysokou. Tloušťka drátu jest 0·5 cm., průměr polokouliček 1·4 až 1·6 cm. Patina tvoří slabý povlak a kde jest odloupána, přechází bronz do červená. Z téhož hrobu jest i náramek, který vidíme na tab. II. č. 8. Jest z drátu 0·6 cm. silného, na kterém jakoby bylo navléknuto 25 perliček (0·9 cm. vys. a 0·3 cm. šir.) v drát přecházejících. Hlavice poněkud větší (1·4 cm. vys., 0·5 cm. šir.) ukončeny jsou destičkou (1·4 cm. vys., 0·2 sil., 1 cm. šir.) oddělenou od těchto značnou rýhou. Náramek jest uvnitř hladký, patina slabě lpí. V rýhách jest zelená a vlhkým šatem třena, stírá se. Odtud jsou též: kroužek bronzový (tab. II. č. 10., v průměru 2·6 cm., světlosti 1·9 cm.), ploské kolečko bronzové (tab. II. č. 9. s průměrem 2·9 cm., světlosti 0·9 cm.). K tomu ještě poznamenáváme dvě kolečka ploská, bronzová, koupená dne 8 července (podobná č. 9., viz tab. II. č. 11. a 12. Čís. 11. má v průměru 3 cm., světl. 12 cm., č. 12. s prům. 3 cm., světl. 1 cm.), se stopami stužky 0·8 cm. široké, kterou kolečka byla svázána. Střepina v hrobě tomto nalezená pochází z nádoby podobné na tab. II. č. 19.

Hrob IV. byl snad nejbohatší a nejzajímavější. Kostra ležela jlv.—ssz. Zbyly z ní úlomky obou kostí lýtkových (fibule) značně pokryté patinou. Z lebky shledány jen dva dolejší řezáky a špičák se zahnutým kořenem. Z milodarů uvádíme: nádobu miskovitou barvy černé, z šedé hlíny, na kruhu točenou,²⁾ 7 cm. vys., s průměrem 17 cm. (Viz obr. č. 19. a na tab. II.) Okraj dna zdobí dva kruhy, z kterých jeden na vnitřní (průměr 6·6 cm.), druhý na vnější straně

¹⁾ Podrobný rozbor chemický této jakož i bronzů a j. podáme na konci článku.

²⁾ Nádoba tato shoduje se tvarem, materialem a barvou, zvláště pak dnem svým s podobnými z hradiště stradonického nad Berounkou.

jeho běží kolem (průměr 7·8 cm.). Dno jest okrášleno šesti polokruhy rytými, slabšími předešlých kruhů, nestejného průměru, jichž konce stýkající se na vnitřním kruhu, tvoří šestipaprskovou hvězdu. (Tab. II. č. 19a, b). Tato nádoba byla prý nejspíše u lebky v pravo.

Druhá nádobka v podobě koflíčku (tab. II. č. 20.), na kruhu točená, z šedé hlíny, na povrchu černá a 6·8 cm. vysoká ode dna (5·7 cm. průměr), jehož okraj jest poněkud vystouplý a tvoří na vnitřní straně rýhou kruh. V největší baňatosti má průměru 10·3 cm. Pod hrdlem ozdobena jest slabě vystouplým pruhem, 0·5 cm. širokým. Tato menší nádobka byla ve větší (tab. II. č. 19a) dnem vzhůru, jak vidíme na tab. II. č. 21.

Z bronzů jmenujeme nejprve necelý náramek (tab. II. č. 13.), druhý hladký (tab. II. č. 14) oba prý nalezeny na rukou, rovněž i kroužek č. 18. na tab. II. s průměrem 3·5 cm., světlost 20 cm. Náramek č. 13. (zlomky) jest spleten z bronzového drátu 0·2 cm. silného asi tak, že drát v půli ohnut, ve vzdálenosti as 1 cm. od ohebu obě půle stisknuty a sploštělým očkem z téhož drátu staženy, čímž utvořeno podlouhlé očko. Za kroužkem obíhají se obě půle drátu vlnovitě od sebe a pak zpět k sobě. V místech, kde se vlny drátu stýkají, staženy jsou kroužky jako prve. Tím se tvoří mandorly (0·5 cm. vysoké, 2·8 cm. široké); kde měl býti náramek uzavřen (asi po 5 kosočtvercích), jdou oba dráty spolu rovnoběžně a končí háčkem, který se zapne do prvního oka.

Náramek bronzový č. 14. na tab. II. jest kruhovitý, v průměru má 7 cm., světlosti 6 cm. Vnitřní strana jeho jest rovná (šířka 0·9 cm.), vnější tvoří polokruh.

Kromě toho nalezené tu a jmenované již dva náramky bronzové stejného tvaru, 0·4 cm. silného (z nichž jeden na tab. II. č. 15.) jsou světlosti 6·9 cm., rýhované (asi 96 rýhami). Rýha na každé straně za hlavičí jest větší. Ukončeny jsou kalíšky, z kterých vyhlídá hadí hlava s očky, vyznačenými kroužkem s bodem uprostřed. Místo úst končí hlavičky destičkou s okrajem krupičkovým. Hlavice stýkají se, ale spojeny nejsou. Tloušťka hlavic jest 0·7 cm. Patina zelená a drsná tvoří místy značný povlak po délce rozpukaný.

Spony č. 16. a 17. (na tab. II.) spočívaly bezpochyby na prsou. Jsou stejného tvaru z bronzového drátu, který při č. 16. přiostrěn v jehlu 3·3 cm. dlouhou; ta zapadá do žlábků 2 cm. dlouhého, majícího rýhované okraje. Týž na druhém konci neroztepaném zatáčí se vzhůru a zpět k luku, konče poněkud sploštělou kuličkou, z níž vyniká hlavička s dvěma perličkami. Délka spony činí 5·4 cm., výška 1·9 cm. a šířka spirály 2 cm. Spony, jako č. 16., jest ještě jeden exemplář.

Spona menší (tab. II. č. 17.) těchto dvou, jež představuje č. 16. na tab. II. jest ozdobena perličkami. Patina všech spon jest zelená a slabá.

Zajímavá kořist tato z hrobu č. IV. vykazuje tedy nejvíce bronz. Ze železa zachoval se jen zlomek neurčitého předmětu. (Pokračování.)

Čarodějník v podání prostonárodním.

Sebral Jos. Košťál.

Čarodějník je člověk, který pomocí zlého ducha koná věci nadpřirozené; nepatří sice do cechu čarodějnic, ale v mnohém jest jim podoben. — Od nejstarších dob pokládáni za zběhlé v čarování zvláště myslivci, šafáři, ovčáci, mlynáři, kati atd. — Sedmiletý kocour stane se prý čarodějem. — Přejde-li se o svátcích svatodušních návštěvou, nepozvou odcházejícího slovy „přijďte zas“, neboť toho dne přijde prý do každého domu čarodějník, kterého však nikdo nezná, a proto raději nezmou nikoho. (V Krkonoších.¹⁾)

Do slunce východu na velký pátek strléjí čarodějníci skřivany, což sousedé neradi vidí a po celý rok se takových lidí vzdalují. — Na štědrý den chytí mnohý čarodějník černého kocoura, zardousí jej, aby se žádná kost neporouchala, a uvaří, až se maso od kostí odvaří. Z kostí vezme sanici, která vypadá jako dvourohá vidlice. Tu pak nosí při sobě stále, stává se neviditelným a nalezne každý poklad, ať je kdekoli zakopán.²⁾ V krajině kolem Lovosic hledí se čarodějník zmocniti v noci tajně kocoura, který je zcela černý. Toho sváže motouzem a nadělá tolik uzlů, že ho těžko rozvázati. Pak jde na křižovatku a očekává tam čerta. Ten dá čaroději mnoho peněz a vezme si kocoura. Ale v tom okamžení, co ďábel kocoura rozvazovati počne, běží čarodějník rychle domů. Dojde-li tam dříve, nežli je čert se svou prací hotov, budou mu peníze požehnány; v opačném případě jest ďábel vítězem a odnese si duši jeho do pekla.³⁾ — Čarodějník se hledí zmocniti nápisu na kříži. Nějaký podvodník ukroutil pro žida čarodějníka tabulku s křížem nad hlavou Kristovou zavěšenou s nápisem J. N. K. Ž. a za drahé peníze ji prodal pro kleté čáry.⁴⁾

Vedle toho čarují čarodějníci ježkem, liškou (zvláště jazykem), divokým holoubětem, střemchovým nebo tisovým dřevem atd. Na Moravě věří v černokněžníky a bájí o nich, že dovedou dělati na horách z hlíny zlato. Na Radhošti jsou slatiny, z jejichžto hlíny se dělají šišky, které se z dříví javorového na zlato vypalují. Také prý dovedli černokněžníci z hlíny na stráni „Škaredé“ v Radhošti — tlačiti nejvzácnější indich.⁵⁾

Černokněžník je muž vysoký a suchý, vlasův a vousů bílých jako padlý sníh, bývá oblečen v černý šat. Ve dne prý leze jako ponrava v zemi, večer vylézá; v zimě se vůbec neobjevuje. Říkajíce v černokněžnických knihách dovedou prý přinutiti draky, aby vylezli z děr v Radhošti a jezera Karlovického u Rožnova. Když draci vylezou, dají jim ohlávku z lýka vazového, kterým možno, je-li posvěceno,

¹⁾ Beseda učit. XIV. č. 40. str. 555.

²⁾ Č. Mus. 1853. 497.

³⁾ Krolmus: Staročeské pověsti atd. III. str. 243.

⁴⁾ K. Světlá: U sedmi javorů. Květy XII. str. 511.

⁵⁾ Kulda. Mor. národ. pohádky II. str. 268—269.

i ďábla svázati. Vedle toho umějí černokněžníci i zlaté a stříbrné střechy ze země dobývati modlitbou a divotvorným prutem. Dovedou se proměnit v různá zvířata, jako koně, krávy, ptáky, dále v rozmanité věci, jako v prsten, zrnko písku neb obilí atd.

Černokněžník rozprostře svůj plášť, vsedne si naň a zapískne; pak letí povětrím, kam chce, a to tak rychle, že prý z Radhoště do Prahy cestu za hodinu vykoná.

Čarodějník může ujetí 12 mil za hodinu. Kdo chce takový pokus učiniti, volí si den před sv. Janem Křtitelem. V noci se odebere na místo osamělé, jež se pro čáry hodí, a přichystá si hromádku dříví. Když bije 11. hodina, udělá kolem sebe svěcenou křídou kruh, podpálí dříví a postaví na ně potřebovaný hrnec. Pak vezme člověčí sádlo a ještěrku, kterou před východem slunce chytil, a děláje kříž hodí oboje do hrnce se slovy: „Ve jménu Boha Otce, Boha Syna a Boha Ducha svatého buďtež mi duchové větrní nápomocni, by se práce má zdařila.“

Po těch slovech setrvá v mlčení nikam se neohlížeje, ať se děje kolem něho cokoliv, až do hodiny dvanácté, kdy, zdaří-li se práce, oheň náhle vyhasne. Pokropiv se svěcenou vodou, může bezstarostně z kola vystoupiti. Tekutinou, jež v hrnci zůstala, pomaže podlouhlé kusy kamzíčí kůže a přiložív jeden divotvorný přilepek na nahé tělo, poletí po cestách jako šíp a v každé hodině 12 mil vykoná.¹⁾

Chceš-li čarodějníka poznati, uřízni klokočovou hůl na novou neděli před východem slunce. Jdi na hřbitov před sv. Filipem a Jakubem, urýpni tou hůlí kus drnu a dej si ho na hlavu; poznáš všechny čarodějníky. (Lužec.)

Kdo jde na den sv. Filipa a Jakuba ráno do kostela a má u sebe prut klokočový devětkráte posvěcený, uvidí čarodějníka, který chtěl domu jeho škoditi; bude prý mítí koňskou nohu nebo nohu některého zvířete jiného na místě nohy své.²⁾

Obyčejně se říká, že si tělo i duši čarodějníkovu odnese čert; tělo čarodějníkovu za tři dny po smrti zžerná. (Bydžovsko.)

Podhajský rychtář Kordina byl čarodějník; krávy jeho dojily tak, že utržil za máslo více nežli celá ves, ač měl jen tři „kousky“. Člověka, který mu polínko dříví vzal, přimrazil k prahu kolny, že se s místa hnouti nemohl. I vrchnost se ho bála; nedaroval „panským“ kravám, že dojily krev. Když ho šafář pokutoval, že sekal panský jetel, udělal Kordina panským koním, že všichni zjankovatěli. — Kordina jezdil rád na svatby, a když byl vůz rozjetý, poslal všechna kola na před a jel povětrím. Kdysi v noci se obíral kouzly na Krkavčí hoře; byl postižen od mocnějšího čarodějníka, který dal Kordinu svými duchy ofouknouti jedovatými parami a odnésti do vlastní jeho zahrady. Tu ležel Kordina oteklý jako sud a do rána za hrozného řvání skončil. Devátou noc po smrti Kordinově po 11. hodině vyrušil obyvatele podhajské neobyčejný hřmot na návsí. I spatřili oknem duchy tancující kolem trdlice. — Náves se celá hemžila hady, kostlivci, výry a před

¹⁾ Č. Mus. 1855. str. 50.

²⁾ Č. Mus. 1855. str. 184.

každými vraty seděl pes se žhavýma očima. V tom se rozlétla vrata u zahrady, kde čarodějník Kordina ležel; nebožtík vyjel na ohnivém voze v průvodu dábělské rotý na Krkavčí horu. Od těch dob prý strašival v polích, a často se stalo, že čeledína nebo děvečku, opozdivší se, zardousil. Jednou se okázal ve dne o pouti před hospodou. Vše se rozprchlo, jen srdnatý hospodský ducha zaklínal, aby se vrátil do pekel a tam zůstal. Strašidlo se vztýčilo, vychrlilo kotouč dýmu a se slovy: „Bydli, bydli sám!“ zmizelo.¹⁾

Čarodějník si dovede opatřiti šotka, který mu přináší peníze; ale za to si odnese duši pánovu. — Nemůže-li si někdo od šotka pomoci, povolej čaroděje, ten tě jistě zbaví zlého ducha.

Učaruje-li někdo dobytku čarodějníkovu, pomstí se. Hajný na „bílé hlíně“ — čarodějník — měl 2 krávy velmi pěkné. Jednou byla hospodyně sama doma, muž odejel do lesa. Tu přišel žid a prosil o trochu mléka, ale hajná mu nedala ničeho. Žid se rozlobil a učaroval mléku, jež bylo ve sklepě, že se jen hemžilo žabami. — V tom se hajný vrátil a žena mu tu nehodu vypravovala. — Hned odešel do sklepa, kde nad mlékem mumlal nějaké zaříkání. V malé chvíli žáby zmizely a octly se v židově ranci. (Kratonohy.)

Čarodějníci škodí dobytku týmiž způsoby jako čarodějnice, stírají rosu, hledí ukrásti na některé dni hospodářům kousek hnoje nebo něco z hospodářství, aby tím čarovali atd.

Umějí také člověku škoditi; učarují mu, aby otekl, posílají naň rozmanité nemoci a „bílé blechy“, nastražují na cestu, kudy musí jíti člověk, jemnuž ublížiti chtějí, nástrahy, jež kdo překročí, bude mítí boláky atd. — Sbírají také za člověkem šlápoty, jež zavěsí do komína, aby člověk „vyschl“.

Nevyhoví-li někdo čarodějníkovi v poslední jeho hodině, může naň poslati něco, od čeho si do nejdelší smrti nepomůže, ano i po smrti ho pronásleduje; noc jako noc stojí u jeho postele a vyčítá mu, že ho opustil, když stál na „mukách božích“. Je pak neodbytný, nedá se ničím zaříkati ani zažehnati, ani kněz nedokáže ničeho proti němu a musí mu ustoupiti, nechť naň přijde se svěcenou vodou, kádlem i modlitbou-kozikateron.²⁾ — Čaroději uměli také přimrazovati: Na koho se upřeně podívali, nemohl se s místa hnouti. Někáký Pražák v Kratonohách, bydlící proti kostelu, uměl přimrazovati. Jednou jeli svatebčané z Karanic na oddavky. Pražák se na ně díval dírkou v plotě a přimrazil koně; průvod chvíli nemohl dále. Teprve když čarodějník nějaká slova zamumlal a na hlas pravil „jdižiž, jdižiž,“ hnuly se vozy. — Proti čarám jsou i tu různé prostředky: Lípové dřevo a jazyk liščí bývaly dosti hojně upotřebeny. — Rozbijí-li se čarodějům, kteří z jara před východem slunce na polích a borech rosu sbírají, hliněné hrníčky, ztratí prý nejen veškeru moc, ale zemrou brzy potom a promění se po smrti v sovy a kukačky.³⁾

¹⁾ J. B. Limau: Pověsti národní: Vlastimil 1843.

²⁾ Světozor VII. str. 25.

³⁾ Grohmann Aberglauben str. 213.

Kdo jde lesem, kde se ve strži černokněžníci zdržují, nezapomeň dělati kříže nůžkami nad hlavou, aby mu nebylo učarováno, až se bude ženiti nebo vdávati. — Aby čarodějnsky odehnal, běhá někdo z domácích mezi čtením pašiji kolem stavení, mává pometlem a říká:

»Vy, čerti, jděte pryč honem,
my vás tady nepotřebujem.« (V Krkonoších.¹⁾)

Obrátí-li se nátlapek ze slámy nebo sena — jež místy v zimě v botách anebo dřevácích nosí, špičkou k patě, žádný takovému člověku neuškodí, i kdyby byl na škodě. — Ve Věřicích na Benešovsku pásli dva čeledínové na panském jeteli koně. Šafář byl čarodějník a udělal škůdcům, že otekli. Ale jeden obrátil honem nátlapek a nic se mu nestalo, druhý však zemřel. — Týž šafář učaroval babičce Landové, že jí dojily krávy krev. — Poradili jí, aby nadojila mléka do nového hrnka, lila na rozpálený „lívanečník“ na záhrobcí (u peci, kam se uhlí shrabuje) a vrbovými proutky šlehala. — Babička poslechla. Čarodějník prý přišel celý oteklý a podával Landové ruku. Když mu také podala ruku, řekl: „To jste mně polehčila, pozdrav vás Pánbůh,“ a odešel. — Kdyby mu nebyla ruky podala, byl by prý praskl. — Čarodějník si také pomůže, vytáhne-li stéblo z okénka u chléva.

Jako čarodějnice druhým řemeslo kazí a někdy prospívá, rovněž i čarodějník některý dobře činí. Sem patří „zaklínači“, o jejichžto původu lid takto bájí: Když svržení andělé jako zlí duchové nepřestávali lidi týrati a v zkázu uváděti, ustanoveni byli duchové dobří, aby proti nim jednali a lid před nimi chránili. — Od těch se prý naučili leckterí vyvolení mužové a ženy rozličnému zařikávání zlých duchův a jich působení, a to jsou prý zaklínači.²⁾ — Když kráva mléko ztratí, udělá čarodějník z tisového dřeva kříž, vloží ho pod práh u chléva, rozetře živého netopýra ve vepřovém sádle a tím prahy, přes které dobytek chodí, a žlaby, z kterých pí i požívá, tajně o půl noci potře, střemchou krávé rohy ováže, psím lejnem suchým, které se syřístěm v nové nádobě rozmíchá, vemeno a slabiny krávé potírá tak dlouho, až mléko dostane.³⁾

V Týlovicích bylo Máchalovi učarováno, že mu koně a krávy pošli. Krávy měly pěny u huby a místo mléka dávaly krev. — Domáci šli na poradu k Z . . . , posud žijícímu v Bystřici. Ten řekl, že musí mostiny vylámati, hlíny na dva sáhy vykopati a všechno nové dáti. Zároveň pravil, že toho čarodějníka poznačí, že mu obrátí hlavu na bok. Máchala nechtěl, že msta patří Bohu, ale aby na něj poslal píchání na tak dlouho, až by přišel odprosit a zavázal se, že již nebude škoditi.

Stalo se. — Ale Máchala od bolesti, že mu tolik dobytka pošlo, chřadnul, až umřel.⁴⁾ Čaroděj umí naléztí poklad ztracený: Bohatý šafář v Bechyni, kterému se zakopané peníze propadly, povolal čaroděje, který vzal 4 lískové pruty, udělal svěcenou křídou kruh a zařikáním peníze objevil. — atd.

¹⁾ Beseda učitelská XIV. str. 554.

²⁾ Č. Mus. 1854. str. 526.

³⁾ Č. Mus. 1853. str. 470.

⁴⁾ Kulda: Mor. národ. pohádky II. 256.

Zajímavé nálezy při bourání starých budov.

Napsal *Jan Zeyer*.

Zření sběratelů obrací se pravidelně na pohanská pohřebiště, hradiště, zříceniny a středověká smetiště v zasypaných příkopech anebo na taková místa, která již jménem svým nebo pověstmi k sobě vábí a kořist slibují. Jisto jest aspoň, že nálezy v městech, zvláště však v Praze, propadají valnou většinou rozptýlení, zkáze a zapomenutí. Málo kdo zastaví se u troskek starých domů, aby snad něco zachytil; to jest a dlouho zůstane věcí náhody a péčí jednotlivců. A přece bývají naše nálezy v městech, byť z doby sebe pozdější byly, tak poučné.

Tak před nedávnem při bourání dvou starých stavení udály se v obou zajímavé a shodné nálezy. První byl při strhování starého přízemního domku na Smíchově r. 1889., kde nyní stojí nový čtyřpatrový dům č. 91. na nároží ulice Ostrovní a nábřeží. Mezi podbitím stropu a mezi příklopem nad stropními trámy nalezl jsem totiž slepičí vejce, ovšem již zcela vyprahlé, ale jinak na povrchu neporušené. Protože pak mezi příklop a podbití nikterak není možno, aby jakoukoli náhodou slepice se dostala a tam vejce snesla, nemohl jsem si nález ten vysvětliti jinak, než že vejce tam vložil člověk. Mám je dosud ve sbírce.

Druhý nález toho druhu jsem učinil na jaře r. 1892., když se boural starý dům „u černého orla“ č. 402.—III. na Újezdě v Praze. V jedné zdi (v kuchyni) uhodil jsem na zazděný výklenek, který tam nikdo ani tušiti nemohl, dokud dům stál. Ve výklenku byla obyčejná bliněná miska polévaná, barvy hnědé, s 2 oušky, 4 cm. vysoká, s průměrem hořejším 11 cm. a v té bylo uloženo slepičí vejce, také již vyschlé, ale neporušené.

Obě stavení, o jichž původu nemohl jsem se ničeho dopátrati, soudím, že dle způsobu stavby a uložení materiálu pocházejí nejspíše z první polovice 18. století. Tímto nálezem druhým potvrzena též domněnka má, že vejce nalezené v domě č. 91. bylo tam schválně uloženo a nějaká náhoda jest vyloučena. Další a neméně zajímavost objevil jsem skoro za týžž okolností při bourání obou nahoře uvedených domů. V čís. 91. na Smíchově nalezl jsem pod podlahou přízemní místnosti ve hloubce 50 cm. kočičí lebku, zachovalou. Protože v místech těch nebylo sklepu, domníval jsem se z počátku, že tam byla prve než staré stavení vystaveno, zakopána vzdechlina. Ale ta pozoruhodná okolnost, že jen hlava byla nalezena a ta byla neporušena, přivedla mne k tomu, že by se bývaly našly i jiné kosti, kdyby sem byla celá kostra zakopána. Dle všeho pohřbena tu jen hlava kočičí.

Než i tím ku podivu doplňuje se shoda v nálezech z obou stavení. Také při bourání domu č. 402. na Újezdě ubodil jsem pod podlahou (sklepu tu nebylo) na hrobeček 1 m. dlouhý, 50 cm. široký a 50 cm. vysoký, zbudovaný z hrubých ploten opukových tak, že stěny podélné tvořily dva ploché kameny opukové (asi takové, jakých

užíváme k vykládání říms), zad a předek měl po jedné plotně a celý byl přikryt třemi plotnami z téhož kamene. Podlahy zvláště vypravené místnůstka ta neměla, tu byla již jen hlína. Tento skříňkový hrobeček (užíváme označení tohoto jakožto nejkratšího) uzavíral lebku kočičí, několik kástek (nikoli celou kostru), misku hliněnou, šedou nepolévanou, 7 cm. vysokou, s průměrem hořejším 16 cm. a jakýsi beztvárný předmět, jakoby spečenec z oblé nádoby po stuhnutí vyklopený. Spečenec ten jest 25 cm. dlouhý, průměrně 17 cm. vysoký, v nejširší části 20 cm. široký a skládá se z hlíny, škváry a železa. Kromě toho byla tu kamenná koule s průměrem 4 cm. Tím zbavil jsem se pochybností o nálezu kočičí lebky z č. 91.

Uvedené nálezy jsou dokladem pověrečnosti, která ještě dnes bují. Zakopávání a ukládání zvířat nebo věcí, z nichž má život vypučetí (semena, vejce), do základů, pod prahy chlévů, na rozcestí, u božích muk a jinde děje se ode dávna z různých příčin. Máme na to předpisy, máme též doznání vynucená právem útrpným, ale není mňstku, který by spojoval archaeologa s folkloristou pro vzájemnou nevšímavost k obapolným výsledkům.

Kterak páni báli se zatmění r. 1654.

Z archivu turnovského I. E. 79 vypsál J. V. Šimák.

Psaní regenta panství valdštejnských, Václava Králíka z Brocenberka, dané na Dobrovici 1654. 11. května radám městským v příčině infekcí, která by z budoucího slunečného zatmění 12. Aug. nastati majícího, mohla přijíti.

Vedle pozdravení přátelského od Pána Boha Vám zdraví dobrého vinšuji a žádám.

Jeho Excellenci ráčí mi mezi jinými věcmi pod dat. 4. hujus i o tom slunečním zatmění, které se léta přítomného 1654. 12. Aug. státi má, psáti a při tom přísně poroučeti, aby se téhož 12. dne měsíce Augusti, celý den žádný dobytek konský, rohatý, ovčí, svinský na pastvu nevyháněl, ani se s konským potahem anebo volmi tažnými nedělalo, ale všechn ten dobytek, aby zavřený v svém obydlí zůstával, co by pak již oznámený dobytek jísti a pítí měl, to aby se pro něj před tím dnem náležitě obšťelovalo. Podobně na týž den nejdýleji 2 hodiny na den, aby se všechny studnice, studýnky prkny slamami a jináčeji, jak nejlépeji býti může, přikryly, aby se to nejmenší nakažení do nich dostati nemohlo. Nic méněji při jednom každým dvoře, pokudž možné bude, aby se všechna obilí ozimá, před tím vejš jmenovaným dnem sklídila, do stodol vezla a na polích ležeti nezanechala. A co se tuto mně od J. Exc. poroučí, aby se vykonalo při dvořích J. Exc., to se má i vlastně rozuměti o lidech poddaných, aby tomu poručení netoliko všichni pod přístným trestáním obvyknouti, ale i jemu zadosti učiniti hleděli.

Vím o tom, že se mnozí tomuto nařízení Jeho Exc. z velikého nerozumu snad i posmívají budou, ale nechtě bedlivě posoudí všichni ti, co v tom převelikém zatmění astronomus Gebler v kallendáři svém píše. Předně, že to zatmění tak veliké bude, že bude velmi zarmoucené k uvažování. Druhé, že před peloponeskou to jest řeckou válkou podobné zatmění slunce spatřeno bylo, a králi Xerxovi od jednoho filosofa jeho oučinkové oznámeni byli. Xerxes pak, aby se lid jeho nestrašil, filozofovi tlustým pláštěm oči zakryl, řkouce: Tak mnoho toto zastření pláště tvým očím škodí, jako nám může nyní to slunečné zatmění uškoditi. Ale následovalo potom velmi veliké morní nakažení, že lidem ruce i jiní oudové beze vší nějaké příčiny k tomu dané se nakazovaly a uhnily. Tak toto zatmění také může přehrozný jed mezi lidmi a dobytky (od čehož Bože uchovej) spůsobiti. Až potud Geblerus.

I poněvadž Pán Bůh všemohoucí ráčil člověka rozumem obdařiti, aby se mohl budoucí zlé střely uvarovati, máme jistotně zač Pánu Bohu poděkovati.

Z té příčiny při vás jménem a na místě J. Exc. semel pro semper nařizují, abyste všechny spolusousedy své časné a před tím dnem 12. Augusti skutečně napomenuli, aby všichni a jeden každý obzvláště při své živnosti, tak a nejinak postupovali, nežli jakž mi J. Exc. o tom milostivě poroučeti ráčí. Mezi tím za dobré uznávám, aby na ty věci rychtářové a desátníci obzvláště pak toho dne 12. Augusti takový pozor dali, aby sebe i spolu sousedy své nezavedli a potomně od vrchnosti své těžce trestání nebyli.

O čemž vědouce budete se věděti čím spraviti.

S tím Váš

povolný přítel zůstávám

Václav Králík z Brocenberka.

Důležitá obdarování města Vsetína na Moravě.

Podává *Mat. Václavek*.

Město Vsetín rozprostírá se na Horní Bečvě a zaujímalo ode dávna význačné, důležité místo na Mor. Valašsku. Silnice (hradská), jež jím vede, byla od starodávna pojidlem Valašska s Uhrami. Valašské Meziříčí, Vsetín, Valaš. Klobouky, Brumov a Vlárský průsmyk, ~~totéž~~ cesta nejpohodlnější tam i sem. Pro obchod bývala to dráha obvyklá. Ale i v ohledě vojenském byla, zvláště za starších dob, cestou jedinou, kterou z Uher do Moravy a naopak ozbrojené zástupy pohodlněji než jinde do severovýchodní Moravy, zvláště pak na Valašsko, dostati se mohly.

Průsmykem Vlárským zajisté vyrojovaly se ve starých i pozdějších dobách maďarské tlupy do Valach, jím vnikali též osadníci ze Slovenska uherského v naše kraje, zalidňující pořčí Vlárino, údolí Kloboučky,

jež ústí se do Vláry, a zabírajíce i poříčí Senice až ke Vsetínu Průsmykem Vlárským upalovala též část divokých Tatarů (1241.) od nás do Uher.

Důležité toto spojení Moravy s Uhrami vystihl dobře statečný kníže český Břetislav I. Achilles (1037.—1055.), jenž se snažil hranici moravskou chrániti pevnými hrady proti vpádům maďarským. Mezi těmi hrady, jež dal řečený kníže vystavěti proti Uhrám na obranu Moravy, byl i hrad vsatský (vsetínský), pod nímž časem vzniklo město Vsetín.

Vsetín byl tedy původně zeměpanským. Ve 14. věku drželi jej páni z Kravař, v 15. a v I. pol. 16. věku měli jej Cimburové, páni z Kunštátu a Pernšteina. V II. pol. 16. věku náleželo panství vsatské rytířskému rodu Nekešů z Landeka, majetníkům blízkého Lukova a Fryštáka. Roku 1591. zemřel Zikmund Nekeš z Landeka a Vsetín dědila po něm dcera jeho Lukrecia, provdaná za Arkleba z Vičkova a Prusinovic. Strýc Lukreciin a majetník Lukova (po smrti bratra Zikmunda), Rymnic, Všetul a Přílep pan Václav Nekeš z Landeka učinil Lukrecii závětí r. 1604. rovněž dědičkou jmenovaných statků. Po smrti Arklebové (1608.) Lukrecia vdala se po druhé, již obstárná, za hraběte Albrechta Valdštýna (1610.), jehož napřed jmenovala spolumajetníkem, potom i dědicem všech svých statků. Valdštýn, později proslavený císařský vojevůdce ve 30leté válce a vévoda frýdlandský, umínil si Vsetín, naskrze protestantský, převést na víru katolickou. K tomu konci povolal r. 1612. missionáře na Vsetín, kteří však jen nepatrnou část obyvatelstva obrátili na víru katolickou. Aby však více dodal chuti obyvatelům státi se katolíky, Valdštýn osvobodil Vsacany od desátku pro faráře, dovolil dovážeti si dříví z panských lesů na stavivo a topivo a uděloval jiné a jiné výhody. Ale Vsacané zůstávali přes to vše u převeliké většiny při své víře (českobratrské). Práce missionářů trvala až do r. 1777., nejsouc v nižádném poměru s výsledky. (Pokr.)

Chození s klibnou.

Píše Jan Soukup.

Když jsem loni uveřejnil v Českém Lidu (II. 345.—348) svůj výklad o klibně, připojil k němu Dr. Č. Zibrt důkladné pojednání, věnované témuž starobylému obyčeji a opatřené novými doklady a zevrubným materiálem srovnacím. Aby však látka byla pokud možno nejúplnější k dalším studiím, nesmělo se přestat na tom co jsme měli. Jal jsem se tedy sbírat, kde jaký zlomek, kde jaká zprávička o klibně. Při tom chtěl jsem se dopátrat, děla-li se obchůzka s umělým koněm v Čechách pravidelně jen po vánocích, kolem sv. Tří králů a v době masopustní, nebo snad již v předvečer sv. Mikuláše, jak jsem za to měl, poznamenav na konci svého článku v Čes. Lidu

II. 348., že řada her v zakuklení zvířecím začínala se adventem. Dr. Č. Zíbrt uvádí ovšem jezdce na bělouši z okolí Jindřichova Hradce a koně z Vyškovska na Moravě v průvodu sv. Mikuláše, prohlašuje tu však úlohu umělého koně za vedlejší, bezvýznamnou, již dlužno rozlišiti od klibny. A právě toto tvrzení bylo mi též mocnou pohnutkou k dalšímu zkoumání. Nebylo-li posud možno uvéstí více než ony dvě zmínky o koni umělém v průvodu svatomikulášském z domácího materialu, není to důkazem, že by toho nebylo u nás. O klibně masopustní vůbec jsme dříve nevěděli o nic více. Spíše zdá se mi, že takovéto mezery zaviněny jsou většinou našich sběratelů, kteří bez jakékoli metody shánějí pro zápisník na př. pověry vánoční, svatební a j., o vyspání celých vánoc a celé svatby zřídka se pokusí. Různých fragmentů máme dosti, podáváme zakulacené obrázky, nesbíráme jen zvláštnosti, neuveřejněné posud, ale poznamenejme vše. Na vyhození nepotřebného vždy dosti času. Nezapomínejme, že ku stanovení, je-li obyčej nebo pověra jen slovanský nebo vůbec po Evropě rozšířený, musíme znáti geografické rozšíření jeho, což platí pro naše thema. Snažil jsem se tedy, a také se mi to podařilo, sebrati aspoň několik dokladů s různých stran země české o umělém koni v průvodu svatomikulášském.

Nemíním ostatně rozepisovati se příliš o tom v úvodě, připomínám však, že s koněm chodívají v Německu již okolo sv. Martina. Na jiné zajímavosti a shody poukáží později, zvláště však v doslovu. Nejprve promluví o chůzi s koněm v předvečer sv. Mikuláše.

Minulého roku dověděl jsem se od přítele svého p. MUC. Frant Oldřicha¹⁾, že v rodišti jeho, v Kunicích (u Mnichovic) jest v průvodu svatomikulášském maškara v podobě koně. Jsouce jinými pracemi zaměstnání, nemohli jsme se tam vypravit v předvečer sv. Mikuláše a proto dali jsme si průvod vystrojiti v neděli dne 10. prosince. Byv při oblékání všech účastníků jeho, zachytil jsem nejhlavnější pro popis, který uvádím.

V Kunicích chodívali „Mikoláši“ (dnes to již kvapem hyne) večer před svátkem téhož biskupa, jen za veliké nepohody až v den sv. Mikuláše. Příchod svůj oznámili tím, že sv. Mikuláš zacinkal ručním zvonkem, a anděl šlehl metlou do oken. Za sv. Mikuláše přestrojen byl veliký, silný muž, znalý písma a katechismu. Na hlavě měl mitru, zadem napřed obrácenou a oblečenou košili a jednu sukni u krku, druhou v pasu sdrhnutou. Dlouhý vous bílý přidělán byl z „vaty“. V pravici nesl písmo sv. a levicí držel čerta na těžkém řetěze od vozu, kterým stále řinkal.

Čert byl oblečen v kožich, obrácený na ruby černými chlupy s řetězem kol hrdla. Obličej zakryl si maskou, vystříhanou z černého papíru homolového, a aby nespadla, pozastrčil ji pod huňatou čepici, rovněž černou, do které zasadil dva rážky z téhož papíru zhotovené

¹⁾ Jemu děkuji za všecku přátelskou laskavost a ochotu, kterou mi prokázal hlavně fotografováním průvodu a doplňky k mému popisu. Rovněž vzdán budiž dík ochotným účastníkům průvodu, kteří mi po vůli učinili a průvod opakovali.

v podobě kornoutků. Červený jazyk snadno se nahradil bez rozmýšlení červeným jazykem flanelovým z botky.

Anděl celý bíle ustrojený s bílým šátkem na babku zavázaným na hlavě, nesl v pravici košík s dárky, v levici metlu a uzdu, vedl kobylu, která jest pro nás nejzajímavější, a proto se u ní pozdržíme.

Obr. 1. Jak se strojila kobyla a koza v Kunicích.

Fotografie MUC. Frt. Oldřicha.

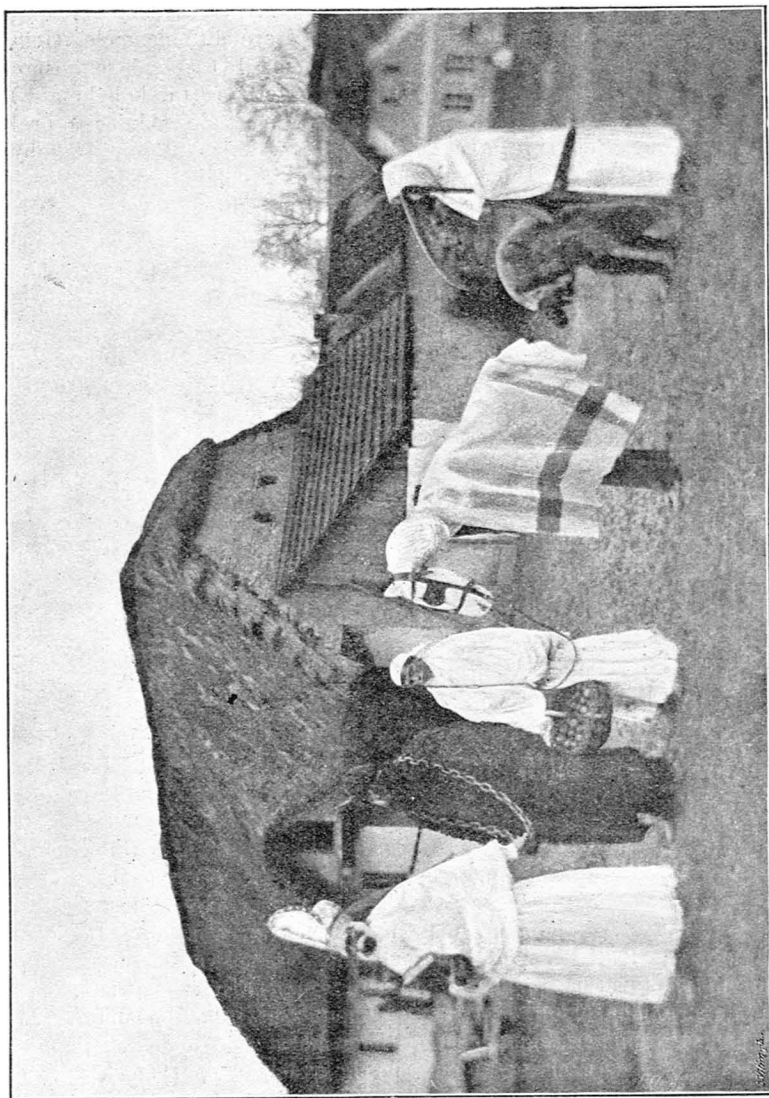
Kdo se chtěl přestrojit za kobylu, zhotovil si dlouhý a silný válec slaměný, dobře svázaný, který v druhé třetině délky přehnul a jím výtrasky prostrčil, tak že na temenu takto vzniklé hlavy tvořily uši. Krk s hlavou dobře so obalil do plátna, na hlavu nasadila se ohlávka (uzda) a černí naznačily se nozdry. Pak vzal „hřešeto“, kterým provlekl řemen a „lubem“ (dřevěným to kolem) na zad přiloživ, k pasu přivázal. Od řeseta visel pak chvost ze žitné slámy, sloužící za ocas kobyly. Maje řeseto na zádech, vzal koňský krk s hlavou do rukou, shrbil se, někdo mu vyplnil úhel mezi zády a řesetem hadry nebo šatem, a celá kostra až po krk přikryla se poslankou, plachtou a houní. Kostru kobyly a kozy předvádí nám obr. 1.

Za kobylou chodila koza na postrach dětem, které trkala pro neposlušnost. K tomu se vybral nezbedný kluk, který jsa shrben, držel v rukou hůl (větev) vidlicovitě zakončenou; k té vidlici přivázala se vycpaná rukavice, obrácená dolů palcem, znázorňujícím kozí vousy. Nad to přivázala se do vidlice ještě jedna rukavice, jejíž

palec byl uchem kozím. Vidlici tuto držel kluk, jak se rozumí za konec nerozdojený. Pak se shrbil, a jiný jej přikryl plachtou nebo houní až po napodobenou hlavu. Tato koza růžky, vyčnívajícími přes rukavici trkala lidi někdy velmi citelně. Po ní následovala smrt, celá v jediné bílé roucho zahalená a v obličeji moukou nalíčená, v ruce majíc opravdivou kosu, na kterou tukala kamínkem. Strašila dospělé. Představoval ji muž vysoký a slabší.

Průvod přicházel, jak spatřujeme na obr. 2.: nejprve sv. Mikuláš s knihou, držící čerta na řetěze, pak anděl s dary a metlou, vedoucí kobylu, a konečně koza a smrt. Na zápraží „Mikoláš“ zacinkal a anděl šlehl metlou do okna. Hospodář k nim vyšel s hospodyní a

„Mikoláš“ je pozdravil: „Pochválen buď Pán Ježíš Kristus!“ Když mu hospodář poděkoval, ptal se: „Hospodáři, dobře-li vás poslouchají vaše dítky a dobře se učí?“ Po té hospodář: „Pojď sám se přesvědčit

Obr. 2. Průvod svatomikulášský v Kunicích. Fotografie MUC. Frt. Oldřicha.

svatý Mikoláši!“ Děti pro jistotu zalezly pod pecinu. „Mikoláš“ vešel s andělem, ale ostatní musili zůstatí venku nebo v síni. Jak vstoupil „Mikoláš“ do sednice, říkal něco, než nemohl jsem se toho dopátrati. Děti se vyptával na všelicos z písma a ze školy. Sám se

v tom musil ovšem dobře znáti, neboť dal-li děti šlehnouti andělem, mnohdy sám hospodář se ho na něco z písma optal, a zle bylo, nevěděl-li. Byl vyhnán „šťulci“ do zad a výpraskem. Proto musil býti pojištěn vědomostmi. Které dítě umělo, bylo od něho obdarováno, často dosti štědrě. Dávali jablka, ořechy, švestky (syrové se stromu), hrozinky, cukroví, šaty, peníze a obrázky. Které dítě neumělo, šlehnuto andělem. Pak se „Mikoláš“ s dětmi pomodlil a otázel se hospodáře, má-li vpustiti do sednice svou chasu (totiž čerta, kobylu atd.) na starší děti a na služebné. Svolil-li, vlezl čert do sednice a bral do řetězu, kobyla vyhazovala a kopala, koza trkala, a smrt jakoby chtěla kosou seknouti. I bylo rámusu, kvikání, smích a pláče i brumlení dosti. Zatím odcházel „Mikoláš“ jinam vzít si dovolení. Děti se „Mikoláše“ nikdy nebály, protože nikoho netloukl a vůbec byl „svatej muskej“ (svatý muž) a ostatní tloukli za něho. (Pokračování.)

Josef Žižka rytíř z Trocnova.

Příspěvek k rodopisu Jana Žižky z Trocnova.

Podává J. K. Hraše.

Navštívil roku 1892. Ml. Vožici, byl jsem panem P. Josefem Staňkem, kaplanem při tamějším děkanském chrámu Páně upozorněn, že v matrice děkanské jest kromě jiného též zajímavá zpráva o Josefu rytíři Žižkovi z Trocnova. Použiv laskavosti páně kaplanovy, prohlédl jsem si matriku Lit. B. a v té nalezl jsem na str. 241. tento velice zajímavý zápis: „A. 1760. die 25. mense Augusto in Ecclesia Parochiali Neo-Wožicensi S. Martini a me Presbytero Daniele Wolffgango Pelican Decano eiusdem Ecclesiae et vic. for. baptisatus est: Franciscus, Stephanus, Ludovicus, filius legitimus Perillustris Dmni Josefi S. R. J. Equitis Zischka de Troctz nou ad Inclutum regimen Hussarorum Hadikianum actualis Supremi vigiliarum Praefecti, et Perillustris Dnae Conthoralis Elisabethae natae de Wippekind p. t. Neo-Wožiciis apud Perillustr. D. Parentem de Wippekind Commendantem hic loci Caesareo-Regii hospitalis commorantis; natus eadem die; Levans eius fuit nomine Sacratissimae Imperialis Majestatis Invictissimi Romanorum Imperatoris Francisci Imi etc. etc. Illstrms. D. D. Joannes Baptista J. R. J. Comes Joyense, Sacrae Caesareoregiae Apostolicae Majestatis actualis Cammerarius, et generalis campi vigiliarum Praefectus Equitum, Dominus in Mieschitz cum Illma DDna sua Comitissa Maria Juditha, nata Comitissa Heycleriana de Heidersheim.“

Obsah této zprávy latinské, jakož i dalších poznámek v téže matrice jest tento: R. 1760., kdy sedmiletá válka po vlastech našich se rozzuřila, byla v Mladé Vožici veliká vojenská nemocnice, při které ustanoveni byli 1 vojenský kněz, 4 vojenští lékaři a 2 lékárníci. Velitelem této nemocnice byl jakýsi pán z Wippekindu, jehož dcera Alžběta provdána byla za Josefa rytíře Žižku z Trocnova, tehdy nejvyššího velitele husarů Hadikovských, v N. Vožici

posádkou ležících. Těmto manželům narodil se v Ml. Vozici dne 25. srpna r. 1760. synáček, který ještě téhož dne v tamějším děkan-ském chrámu Páně pokřtěn byl a jména: František, Štěpán, Ludvík na křtu obdržel. Velice zajímavé jest, že kmotrem mladého Františka Žižky z Trocnova byl císař František I., ježž otec Josef Žižka z Trocnova zajisté již dříve za tuto velikou službu požádal, jelikož novorozený Žižka ještě téhož dne, kdy se narodil, zároveň pokřtěn byl a svolení císařského téhož dne při. tehdejší dopravě korrespondencí zajisté dosíci se nemohlo. Císařského kmotra tehdy zastupoval Jan Kř. svobodný pán Joyense, císař. král. komoří, gener. velitel jízdy a pán na Měsících, v okrese brandýském n. L. ležících a manželka téhož svob. paní Marie Judita, rozená svobodná paní Heyklerova z Heidersheimu.

Z tohoto kmotrovství zřejmo, že Josef rytíř Žižka z Trocnova byl osobou u dvora císařského velice váženou i milou, jinak byl by se nesměl odvážiti císaře za takovou službu žádati, a císař nebyl by mu ji zajisté prokázal, kdyby si vynikajících služeb Žižkových nebyl vážil.

Zajímavo však pro nás jest zvědět, kdo byl asi tento Josef Žižka z Trocnova a jak asi souvisí s rodinou našeho na slovo branného vojevůdce husitského, Jana Žižky z Trocnova?

„Jest zajímavé,“ píše JUDr. Hugo Toman,¹⁾ že rod rytířův Žižků z Trocnova podnes kvete, jenž dle svého podání ovšem původ svůj od Žižky vojevůdce odvozuje.“ A Millauer ve svém pojednání o Janu Žižkovi z Trocnova při r. 1824. praví: „Ein Johann Maximilian Žižka von Trotzenau besass um das Jahr 1750 das Gut Weiss-öhlhütten in Mähren, und ein Sohn oder Enkel desselben starb erst vor kurzer Zeit als k. k. Stabsoffizier.“²⁾

Jmenovaný Jan Maximilian Žižka z Trocnova byl rodem Pražan a vstoupiv do vojska sloužil za císaře Karla VI. ve falcko-neuburském pluku kyrysníků co poručík a vstoupil později co hospodářský rada do služeb knížete z Lichtenštejnů v Břeclavi na Moravě a byl majetníkem statku olešnického tamtéž. Týž Jan Maximilian Žižka byl pro své zásluhy, jež byl císaři Karlu VI. prokázal, dne 17. února 1735. do stavu rytířského svatě říše římské s predikátem „z Trocnova“ povýšen. Povýšení toto stalo se, jak v diplomu rytířském, jež Toman doslovně uvádí,³⁾ pro veliké služby nejen jeho, ale i jeho předků, zejména jeho děda Matyáše Žižky a bratra téhož, kteří v bojích život svůj ztratili. Později a to diplomem daným dne 23. listopadu 1747. udělila královna česká Marie Terezie témuž Janovi Maximilianovi Žižkovi rytířství v království českém a zemích jemu přivtělených a diplomem v téže době vydaným také příslušenství ve stavu rytířském království českého.⁴⁾

¹⁾ »O Žižkovi, jeho rodišti a o pozdějším rodu Žižků z Trocnova podnes kvetoucím.« Sepsal JUDr. Hugo Toman Předloženo ve schůzi král. Spol. nauk 10. list. 1890. st 343.

²⁾ Tamže.

³⁾ Tamže 344.

⁴⁾ Tamže 345.

Tento Jan Maximilian Žižka byl nepochybně otcem Josefa Žižky rytíře z Trocnova, velitele husarské posádky, r. 1760. v Ml. Vožici ležící, a dědem Františka, Štěpána, Ludvíka Žižky, v Ml. Vožici dne 25. srpna 1760. narozeného a křtěného. Ten pak Žižka, o němž Millauer r. 1824. píše, že nedávno co štábní důstojník zemřel, byl zajisté František, Štěpán, Ludvík Žižka, který tehdy byl již šedesátníkem a který, jako předkové jeho, služby své věnoval stavu vojenskému, v němž jej tím spíše skvělé vyhlídky očekávaly, že byl kmotrem jeho někdejší císař František I.

Onen pak Václav Žižka z Trocnova, o němž Toman vypravuje,¹⁾ že jako c. k. hejtman r. 1814. v Terezíně zemřel, mohl býti druhý syn Josefa Žižky a bratr Františka, Štěpána, Ludvíka Žižky z Trocnova. Zdali dnes žijící dvanáctiletý František a desítiletá sestra téhož Terezie Žižkovi z Trocnova jsou, jak Toman soudí, potomci Václava Žižky, dnes, poznávše ještě Josefa Žižku a jeho syna Františka, s určitostí tvrditi již nemůžeme, soudíme však dle dvanáctiletého Františka Žižky, že mohli by spíše býti potomky Františkovi, jelikož křestní toto jméno, císařem na křtu obdržené, zajisté s jakousi hrdostí i dále v rodině se zachovávalo.

Pokud pak jedná se o souvislost tohoto rodu Žižkův s rodem slavného vojevůdce Jana Žižky z Trocnova, srovnáváme se úplně s vývody Dra H. Tomana ve spisu často již jmenovaném uvedenými.

O kroji na Skutečsku.

Sděluje B. V. Konečný.

Jaký kroj byl u nás před 50 a více lety, z vypravování pamětníků nespádně lze si představit, zvláště když nezachovaly se některé části krojové vůbec. V letech těch počal starobylý oděv ustupovati novému, moda počala ovládati město i venkov, a tu nikdo si toho starého valně nevšímal, nešetřil a nevážil, a proto tak málo nám toho zbylo, proto málo kdo dovede nám říci o kroji tehdejším něco spolehlivého a obsírného.

A není bez důležitosti věděti, jaký kroj byl před 50 nebo více lety, můžeme dle něho jistě souditi na kroj před 100 lety a více. V letech třicátých a později mladí odřívodňovali své opíčení po velkých městech příslovím: „Jaký jde kroj, tak se stroj,“ a starší poněkud přivýkali, ač neradi. —

K poznání, jaký u nás byl kroj, poslouží poněkud rukopisné památky, se kterými chci čtenáře seznámiti. Alois Brychta a Vilibald Svoboda v letech čtyřicátých a padesátých bedlivě a pilně se starali o spisování pamětí skutečských. První v pamětní knize děkanské, druhý v „Historii města Skutče,“ kterou tiskem vydati chtěl, hleděl

¹⁾ Tamže.

vyličiti život a poměry na Skutečsku v přítomnosti i v minulosti. Jak to dovedli, není zde mým úkolem objasňovati, ale to říci musím, že mnoho zajímavého a důležitého v těch pracích.

A nyní co každý z nich soudil o kroji.

Al. Brychta v děkan. knize pam. o kroji píše stručně, a tudíž nevábám vše podati.

„Kroj obyvatelů skutečských (měst.) jest nyní z větší části dle mody francouzské, nemá tedy nic zvláštního do sebe; toliko starší ženy nosí ještě zlaté malé čepce, krátké šaty a kabátky a dcery mohovitějších měšťanů nosí již za příkladem jiných měst klobouky.

Kroj vesničanů jiný jest u starých, jiný u mladých. Starší mužští nosí obyčejně manšestrovou placatou čepici s beránčí černou kůží obšitou, uvnitř s bílou kožešinou, někdy i klobouk s širší střechem. Místo vesty nosí bruslek barvy šedé s velkými postranními kapsami, od krku dolů jde řada žlutých vypuklých knoflíků, z nichž se tři dolní nezapínají. Kabát nejvíce modrý jest úzký se stojacím límcem a též jdou knoflíky vypuklé řadou dolů, šosy se rozevírají a na každém jest velká kapsa postranní s vrchním límcem; spodky manšestrové neb žlutokožené. Přes tento oblek nosí také černý plášť.

Chasníci a mladší hospodářové přikrývají hlavu čepicí soukennou, obšitou strakatou šňůrkou, někdy i poměstský klobouk; krk otáčí červeným hedbávným šátkem s čnějícími přes vestu konci; vestu, katě a kabát mají soukenné, přistříženy již po městsku; možnější nosí i rukavice. Plášť z pékného sukna.

Šaty ženské jsou u starých a mladých téměř stejné. Na hlavě nosí strakatý, květovaný, velký šátek s bílou neb červenou půdou; prsa stahují v červený neb strakatý damaškový lajblíček v zadu pentličkou spojený; šaty mají krátké kartunové, šotišové, zřídka mezulanové, pod nimi více hojně naškrobených spodniček; punčochy bílé, bavlněné a střevíce s červenými mašlemi. Košile mají v neděli s vebovými naškrobenými rukávy, jindy tlusté plátěnné. Jsouce bez velkého šátku nosí kabátek zelený neb modrý s okrouhlým límcem červenými pentlemi obšitým.

Při zdavkách neb pohřbu osoby svobodné mají družice pestré vysoké kytky na hlavě, mládenci rozmarinu v kabátě s dlouhými pentlemi.“ —

Vilibald Svoboda v rukopisné „Historii města Skutče“ má kapitulu o kroji delší a obšírnější, ale méně věcnou. Z počátku stále jen nařiká a touží do marnivosti lidské, kterou moda ovládá. A slovy peprnými a ostrými posuzuje malichernost a ješitnost svých vrstevníků. Nebudu vše uváděti, jen něco. „Moda nyní vede více k fíntění se a nad míru přehnanému šroubovanému parádění jsouc věcí hlavní, co by měla býti jen podřízenou. Jeden každý náhledný občan dá za pravdu, když předneseme, že za času panování nejvyšší jednoduchosti v šatstvu a modě, kdež občan ve své zamilované manžestrové, keprové neb nankynové, satinglové a kožené poctivice se oblácel, je dlouhým tmavozeleným, hřebíčkovým neb tmavomodrým na paty sahajícím kaputro-kem přiodil, s rákoskou čili španihelkou, vysokým kováním a tak zvaným koštěným knopem a dolů visícími štrápci krácel, že tehdejší

panovala v občanstvu svornost, více blahobytu než nyní, kdežto francouzské neb německé modě se hová a při tom poslední haléř na marnivé strojení se obětuje. Zajisté vypadala před lety dobře stařenka ve svém jednoduchém, sprostém obleku, ve šněrovačce a premovaném kabátu se šňůrkami, s bílým, vyšívaným okrouhlým čepcem, od kterého v týlo na dlaň široké fábory čili lněné bílé pentle co bílý šlár dolů visely, a nemusela se, tuším, stydět občanka ve svém vysokém, zlatou neb stříbrnou krajkou ozdobeném čepci před pannou neb paničkou v nynějším čepci tlílovém neb klobouku hedbávném; alespoň po obnošení čepců prodala se krajka židovi, kdežto látka čepců našich paniček jedenkrát umouněná a ušpiněná k ničemu se dále nehodí.

V 17. stol. ale nejméně zde na modu se dbalo. Šat sprostý, občanský, staročeský byl náviděn, jinak oblečený byl poznáván za hejska, za novotáře, ztratil vážnost a náklonnost u občanstva, neb se naň, co na kejklíře skrze prsty hledělo. Ne tak nyní, neb mladý lid nenese na odiv tichost a setrvalost v mravech svých předků. Šat dle staročeského kroje jest nyní ku posměchu a na ohyzdu; tu musí všechno dle francouzské míry býti střiženo. Podle oděvu nepoznáte, kdo dědičný pán aneb zeman, aneb kdo jest sloužící a kdo robotník; ale mnohem hůře se mezi ženskými děje. Co na hraběnce vidí měšťka, to musí mít, sedlka se dívá na měšťku, a tak to jde až do baráku podruhoa. A jaký oděv, taký též mrav a řeč! — —

Vraťme se poněkud zpět k našim předkům, dle starých popisů¹⁾ seznáme: Možnější občané strojili se sice rozličně, vyhledávajíce v tom přednost a zakládajíce si v tom, když před ostatními občany méně mohovitými, byli nad ně nádherněji oblečení. K šatům choděcím vyhledávalo se všelikých hmotů či štofů; kraj neb stříh samotěn byl velmi rozmanitý, nikdy ale nevycházel v nějakou přemrštěnost; při tom všem hledělo se přísně na slušnost a na vkus měšťanský. Místo nynějších širokých, košatých, přes míru okrouhlých, v řasy splývajících, drželo se více na oblek k tělu přiléhající; neboť panovalo téhož času všeobecné mínění, že se široké a košaté šaty pěkně nevyjímají, když prý jako prapor k zemi se vlekou.

Modou při ženském pohlaví staly se zase široké a nad míru košaté šaty, při nichž tak zvané rajfy neb obruče svrchní šat více mlýnského kola košatí. — Jak staré popisy, inventáře a jiné soudní listiny vykazují, oblačeli se měšťané a měšťky zvláště druh možnějších v šaty choděcí a to: v mantlík čili plášť šamlatový a tupldykytový s laloky červenými, v modrou muchyrovou sukni, v kožích oděvací šamlatový králíkem neb jinou kožešinou podšitý, v kalioty z černého karmazínu neb i šamlatové. V přednějších domech po domácíu užívalo se čepičky aksamítové perlami bílými krumplované, jinak mimo dům, klobouku neb čepice narcové. Z pozdějších let nalezené inventáře vykazují co šaty oděvací: čubu thořovou, kožich thořový, kožich liščí; ženské ale oblačely se v harasový pláštík, v kabát kalíkový, nosily vkusně červeně vyšívanou a krajkami obšitou rouchu, šat neb

¹⁾ Popsání staročeského kroje, kusé a stručné, založené na malém množství rukopisných památek, uvádíme pro zajímavost svou také.

plenu s bílým hedbávným vyšíváním, rozličné fěrtochy, živůtek aksamitový tamínový neb damaškový, připínací kožich tapinový, kožich králíkový, liščí buď bez rukávu neb s rukávy, šorc muchýřový bílým sukнем podšitý, v sukně harasové, šamlatové a lindišové, kolár ferštatový, posléz v čubu oděvací. Oblíbené tehdejší barvy hřebíčkové, zlaté a karmazínové.

Plášť neb mantlík býval napřed přeložen. Přelozek byl vyšíváný; dílec u krku, do něhož byl plášťík všit, býval opatřen sponkou, sem a tam na některých místech naskytovaly se slušné okrasy z tuhých hedbávných šňůr neb prýmek. Živůtek spodní býval u krku a límečku krajkami ozdobně vyšit. Sukně tuším bývala ne tuze široká, poněkud hladká, život spíše nižší než vyšší, díl na prsou byl složen do více hlubokých záhybů.

Drobné zprávy.

Městské museum pražské bude rozšířeno. Sl. sbor obec. starších král. hlav. města Prahy ve schůzi dne 24. února t. r. zásadně se usnesl na tom, aby se přístavkem rozšířilo. Věci dosud tamže chované mají cenu přes 120.000 zl. *Mir.*

Základy vědecké kranimetrie s praktickým cvičením v měření lebek, bude přednášeti v letním semestru p. Dr. Lubor Niederle, univ. docent, a to 2 hodiny týdně v českém ústavu přírodovědeckém na Karlově náměstí. Tu se naskytá nejlepší příležitost všem, kdož mohou a chtějí pracovati pro národopisnou výstavu. Zvláště naše studentstvo nemělo by scházeti v přednáškách těchto, aby mohlo již o prázdninách aspoň snášeti materiál pro odřor antropologický. Znovu připomínáme, že síně universitní jsou otevřeny i neakademikům, právo na mimořádné posluchačství má každý.

Archaeologický sbor král. hlavního města Prahy. Rada král. hlavního města Prahy povolala před nedávnem řadu vynikajících osobností, aby se konstituovaly jako archaeologický sbor král. hlav. města Prahy. Sbor ten bude dle usnesení rady městské stálý, a případnou mu rozmanitě úkoly. V první řadě má pečovati o to, aby v době co možná nejkratší sestavil archaeologický katastr města Prahy; kromě toho povolá jej rada městská vždy, když se bude jednati o zachování nebo restaurování uměleckých nebo historických památek, takže bude sbor ten jakýmsi poradním tribunálem pro slavnou radu městskou. Tímto svým rozhodnutím vykonala slavná reprezentace Prahy čin dalekosáhlý a důležitý, jehož blahodárnou činností, doufejme, mnohá vzácná památka potomkům bude zachována. Sbor počal již také svou práci, sestaviv pracovní program a rozděliv se na jednotlivé sekce. Za členy nové této instituce povolání byli radou městskou: Z rady městské pp. Dr. F. Vlček, Vlad. Pér; ze sboru obecních starších: vládní rada V. V. Tomek, stavební rada Ant. Wiehl; z c. k. konservatorů pp. Dr. Jar. Čelakovský, c. k. univ. profesor, Jan Herain, stavitel, Břetislav Jelínek, kustos městského musea pražského, a Josef Mockr, architekt; jako odborní znalci: Dr. Karel Chytil, d. p. P. Frant. Fickert, farář u Panny Marie Sněžné, prof. Jan Koula a architekt Jan Zeyer. Kromě nich vyzvala rada městská ještě tyto korporace k vyslání svých zástupců: Akademii věd a umění v Praze, sbor musea království Českého, Uměleckou besedu, Společnost přátel starožitností českých a spolek architektů a inženýrů v království Českém. Z těchto korporací vyslala Umělecká beseda sochaře pana Boh. Šnircha, Společnost přátel starožitností českých pana MUDra Jindř. Matějku, Spolek architektů a inženýrů stavitele pana Jos. Martina, Akademie a Archaeologický sbor musea král. Českého svých zástupců neoznamily! *J. Sm.*

Staré praporce v Emauzském kostele měly do nedávna mladší sice, ale dobrý pendant ve vojenských praporech, chovaných v děkanském chrámu Páně v Jicině, kamž byly uloženy r. 1811. Bylo jich celkem 14 a vztýčeny

byly na zvláštní zábradlí po obou stranách hlavního oltáře. Nebyly prý majtkem ani města, ani patronátu, nýbrž c. k. 18. pěšího pluku, ležícího v Tridentu, jehož doplňovací velitelství je v Hradci Králové. (Proč tedy týž o ně žádal, a proč si obec směla nechat dva z nich?) Jmenovaný pluk zřizuje si v Tridentu své museum, pro které vyžádal si plukovník 12 praporců od děkanského úřadu; děkan pan P. Menčík odevzdal je pak zvláště proto vyslanému poručíkovi. Odevzdání oslaveno mší sv., při které 14 vojinů drželo všechny praporce. Přítomny byly 2 setniny pěchoty, z nichž jedna vypálila před kostelem několik salv z ručnic. Že se účastnila městská rada a obecní sněm, netřeba podotýkat. Zbylé dva praporce ponechala si obec jičínská a uložila v chrámu sv. Jakuba. Zmínili jsme se o tom šíře, poněvadž se domníváme, že by i praporce emauzské mohly již konečně dojíti trvalého uložení v městském museu pražském, kamž jedině patří. Slavnosti při tom rádi bychom odpustili.

Edv. Šindelář.

Obnovení kláštera blahosl. Anežky a přiléhajících k němu kostelů v Praze. S potěšením sdílíme se s našimi čtenáři o zprávu, že činnost jednoty, která si vytkla za účel restaurování této stavitelské a historické památky středověkého umění, zdárně a utěšeně se vyvíjí. Má to pro nás tím větší důležitost, neboť jest to jediná a poslední stavba provedená v slohu přechodním v celé Praze. Rada městská, která se vzácnou obětavostí postarala se o restaurování obou mosteckých věží, pražské brány, pravého to skvostu stavitelského a mnoha jiných památek, nešetříc žádných obětí a nákladů, která v nejnovější době značným nákladem dává renovovati stará freska v kapli při kostele sv. Jiří na Hradčanech, také v první řadě umožnila zachování kláštera blahosl. Anežky. Před lety, kdy spracován byl první návrh budoucí regulační čáry v assanačním obvodu král. hlav. města Prahy, byly přes kvadraturu kláštera navrženy dvě nové ulice. Tím bývaly by nejen klášter ale i kostely k němu přiléhající na vždy ztraceny. Slavná rada městská však s nevšední benevolencí přistoupila tenkrát na žádost architekta p. Jana Zeyera, kterou jako plnomocník Umělecké besedy jí předložil, na změnu regulačních čar v oněch místech tak, aby klášter nemusil býti sbourán. Regulační čáry změněny tak, že klášter se svými kostely bude státi uprostřed nového, prostranného náměstí. A v nejnovější době rozhodla sl. rada městská se schválením sboru obecních starších, aby žádost jednoty o podporu vyřízena byla v ten smysl, že rada městská zatím každoročně vloží do rozpočtu obecního částku 1000 zl. jako příspěvek ku fondu jednoty pro obnovení kláštera blahosl. Anežky v Praze. Soukromé dary a členské příspěvky¹⁾ se utěšeně scházejí, a jelikož jest se nadíti i příspěvků země a státu, jest oprávněn naděje, že se bude moci v brzkou již pomýšleti na přípravné práce restaurační, a že naše Praha o jeden skvost stavitelský bude bohatší. *J. Šm.*

Přelévání starobylých zvonů, lépe řečeno, jich ničení, bylo již často ostře posuzováno a odsouzeno. Před nedávnem vyšlo přání z c. k. ústřední komise vídeňské, aby bylo upuštěno od přelévání zvonů, které pro mnohé zvláštnosti své, jmenovitě však pro svůj tvar, výzdobu, veliké stáří a proslaveného zvonaře, v jehož dílně byly ulity, toho zasluhují, aby jako významná památka, byť i puklé nebo rozbité dány byly do museí. Je-li však přelítí zvonů nezbytné, doporučuje se zachovati »paměť na dřívější tvar a ozdobu odlišit na nových zvonech všech často nemalý umělecký a typologický, ba i literární význam majících ozdob a figur se zvonů starých a připojením na vhodném místě stručného nápisu s daty o přelítí.« K tomu připojujeme, aby ozdoby, figury a legendy zvonové byly pro musea zachovány sádrovými odličky a kopiemi dle návodu, podaného v r. čís. I. roč. tohoto časopisu str. 15. poznám. 2 A má-li již

¹⁾ § 5. stanov zní: Členové jsou: a) zakládající, kteří jednou pro vždy aspoň 2000 zl. složí nebo ročně nejméně 100 zl. přispívají; b) čestní; c) skuteční, kteří jednou pro vždy nejméně 200 zl. složili nebo ročně aspoň 10 zl. přispívají; d) přispívající, jichž roční příspěvek jest aspoň 5 zl.; e) podporující, kteří ročně aspoň 1 zl. přispívají. — Obce, ústavy, jednoty a jiné právní osoby mohou se státi členy kterékoliv výše uvedené třídy. — Přijme-li ředitelstvo příspěvek ve hmotách, nabývá tím dárce práva, aby dle peněžité ceny svého příspěvku dosáhl členství.

zvon přelit býti, ať se poznamenají pro historii zvonařství také rozměry a váha jeho! Co tu pověděno o zvonech, platí též pro křtitelnice cínové, které nezřídka jsou nahrazovány mramorovými, ceny naprosto pochybné.

Soukup.

Zprávy o spisech.

Fr. Lad. Čelakovského Mudrosloví národu slovanského v příslovích. Vydání II., jež uspořádal Dr. Jan V. Novák, c. k. prof. gymnasiální. V Praze, 1893. Nákladem Al. Hynka. Cena 5 zl. Na prospěch folkloru slovanského, zvláště českého, učinil osvědčený pracovník Dr. Novák tímto vydáním kus záslužné práce. Kniha není pouhým vydáním druhým, ale vydáním dobře spořádaným a doplněným. Učiněny jednak prospěšné opravy ve znění přísloví, jednak doplněno původní vydání pod čarou příslovími z různých sbírek slovanských. S výhodou jest, že nepřehlédnost prvního vydání odstraněna záhlavím věcným v čele každé stránky, jímž charakterisován stručně obsah přísloví, na téže stránce jsoucích. Důležitým pak a vskutku potřebným jest J. Soukupem s velikou péčí sestavený slovník s obsahem všech přísloví o 128 stranách, kterýmž hledání velmi usnadněno. Nemůžeme jinak, než dílo toto vřele doporučiti. Má ono již i svou historii: Vydání první, jež vyšlo nákladem Matice České r. 1852., jest zcela rozebráno a často byl po něm shon. Vyskytlo se tu a tam u antikváře jako rarita. Nově vydáváno po sešitech, z nichž první vyšel r. 1891., poslední r. 1893. Bylo tedy potřebí více než dvou let, aby kniha byla dokončena! To není úkazem, že by se těšila poněkud jen čilému obdytu; byl by nakladatel pokračoval jistě rychleji. Vina toho jest v obecnstvu, které skoro jen po románech a povídkách se shání, k čtení jen poněkud vážnější ducha nepřipoutávajíc. Obrat k lepšímu dávno jest již žádoucím, nemá-li literatura směru vážného plniti jen sklady nakladatelů.

Černý.

O t á z k y.

Na oba dotazy ve 4. čís. I. ročníku zaslali odpovědi jak obyčejně vždy ochotní pracovníci naši pp.: Jos. Cyterák, správce školy ve Vel. Čičovicích a K. Št. Vydra, učitel v Horaždovicích. Doufaje, že bude pamatováno na všechny otázky v I. ročníku, a že časem přece ještě dojde nějaká odpověď, s nadějí ne menší příkládám tyto řádky:

Malovaná vajíčka velikonoční. Vydav před rokem třetí vyzvání k vlasteneckému obecnstvu, by mne podporovalo v mé snaze, vydati dílo o českých vajíčkách velikonočních, zasíláním jich, obdržel jsem sotva čtyry cenné zásylky, takže material jest posud příliš kusý a nesouměrný; z některé vsi mám až 30 kusů, naproti tomu z celých krajů ani jediného. Mnohé kusy zničeny dopravou, jiné rozpukly se při změně teploty, nebyvše zcela na tvrdo uvařeny. Z těchto a jiných příčin odložil jsem práci tu na dobu, až budu mít sbírku úplnější. Doufaje, že i letos nezůstane hlas můj bez účinku, obracím se ke každému, by dle možnosti přispěl ke sbírce této a vydání její uspil.

Vajíčko malované, má-li léta vydržeti (mám kusy až přes 30 let staré), musí dříve uvařeno býti úplně na tvrdo, a zásylka do řezanky, sena nebo vaty vložena. Krabic nechť se užije dřevěných, jinak se posílá nadarmo, vše dojde rozbito. K tomu buďte přiloženy šlehačky a lístek s odpovědí na tyto otázky: 1. Jak říkáte vajíčkám velikonočním? 2. Kdy, kdo a čím vajíčko ozdobuje, maluje, rysuje; muž či žena, mladý či starý? 3. Zabývá se tím ozdobováním jediná osoba nebo rodina pro celou ves nebo okolí; jestli ano, napište její jméno, stav i byt a nezapomeňte se vyptati, je-li to dědičné v jejich rodině? 4. Jmenuje také výslovně, jak se jmenuje ta barva, aneb cokoliv jiného, čím se vajíčka barví u vás. Vylište celý průběh té práce. 5. Kdy a proč se rozdávají

vajíčka ta? 6. Kdy, kde (na kterém místě ve vsi) a jak si hraje mládež (hoši či dívky) s vajíčky? 7. Které koledy, říkadla a pověry velikonoční se u vás podnes říkají nebo říkávaly? Aby byl obraz pokud možno úplný a jasný, vyjmenujte vše, co dělá mládež, čeládka a hospodyně s hospodářem na Zelený čtvrtek, Velký pátek, Bílou sobotu a na velikonoční Hod Boží (chodění s řehtáčkami, mytí se v potoce, pálení Jidáše, svěcení vajec a jiné zajímavosti). 8. Co vypravují o tom všem nejstarší lidé u vás? Bývalo to za jejich mládí zrovna tak, či ujal se tu něco přesporního? 9. Ke všemu budiž udáno jméno vesnice.

Tyto body schválně jsem vyjmenoval, ač již od loňska známy jsou aspoň většinou z mého vyzvání, uvádím je znova, abych vhodně poukázal k tomu, že bez nich každé jiné sbírání podobné jest zcela bezcenné a bezúčelné, sloužíc nanejvýš za ozdobu skříní. — Budiž připomenuto, že práce klášterní a mramorované, jakožto nové a cizí způsoby s díky odmítám!

Jména ct. pp. dárců uveřejním, jakmile dojde větší počet záspěk. Tyto vyprošuji si v pevném a bezpečném obalu na podepsanou adresu.

V Praze, dne 1. března 1894.

Jan Soukup,

v Praze, Žitná ulice č. 607.—II., 2. poschodí.

Ze Společnosti přátel starožitností českých v Praze.

Zpráva pokladní. V posledním čase za členy přistoupili P. T. pp.: Drachovský Ant., řídící škol v Dobřívě, Hofmeister Václ., c. k. vrchní varďajn v Praze, P. Jireš Jos., farář v Žimě, Lacina Jos., c. k. profesor a spisovatel ve Slaném, P. Lhotský Jos., farář v Jirčanech, Tvrzský Jos. v Jičíně (za r. 1893.), Zahradka Ed. v Praze, slavný musejní spolek »Pelcl« v Rychnově nad Kněžnou a slavný Musejní spolek ve Slaném.

Za publikace pak poslali P. T. pp.: Hellich Jan, lékárník a starosta v Poděbradech, zl. 133, Hofmeister Václ., c. k. vrchní varďajn v Praze, zl. 220, Kancnýř Bedř., c. k. okr. soudce v Dacících, zl. —45, Dr. Krška K., c. k. soudní adjunkt na Vsetíně, zl. 140, Kysela Fr., účetní v Mnich. Hradišti, zl. —45, Lukáš Al., okr. tajemník ve Velvarech, zl. 125, Schmidt Václ., úředník cukrovaru ve Zvoleňovsi, zl. —45.

Mimo to k účelům Společnosti darovali: Slavný okresní výbor na Hluboké zl. 1—, v Kolíně zl. 5—, v Libochovicích zl. 5—, v Přelouči zl. 5—, ve Vodňanech zl. 5—, na Zbítově zl. 10—, slavná Občanská záložna v Karlíně zl. 25—, slavná okresní hosp. záložna v Rakovníku zl. 2—, slavná Občanská záložna na Smíchově zl. 10—.

Vzdávající za dary tyto uctivý dík prosíme, by i na dále podporami na Společnost pamatováno bylo.

Všem pp. členům pak oznamujeme, že nyní i budoucně v každém čísle »Časopisu« uvádění budou pouze **nově** přistoupilí pp. členové. Vyplňovalo jmenování všech členů v ročníku I mnoho místa, jehož jinak užito býti může. Seznam všech pp. členů uveřejněn bude vždy po valné hromadě ve zprávě za celý rok. Výkaz ostatních, po závěrce této zprávy přistoupivších pp. členů uveřejněn bude v č. 2.

V Praze, 25. února 1894.

Ed. Bufka, t. č. pokladník,
Král. Vinohrady, Čelakovského sady, č. 432.

Redaktor Jan Soukup. — Nákladem Společnosti přátel starožitností českých v Praze.
Tiskem Fr. Šimáčka v Praze.